

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

בפני כב' השופטת רונית גורביץ

בעניין המנוח: עיזבון המנוח ד.א. ז"ל
באמצעות מנהל עזבונו והנאמן בפש"ר עו"ד ערן אטלס

המבקשת/הנתבעת מ.ג.ע.
המודיעה לצד השלישי ע"י ב"כ עוה"ד אריה גורי

נגד

המתנגדות/התובעת 1. ש.א.
הצד השלישי 2. ש.א.
ע"י ב"כ עוה"ד מאירה אזרד

פסק דין

1 על המדוכה שאלת תוקפה של צוואת המנוח, בגדרה הקנה זכות מגורים
2 לידועתו בציבור למשך כל חייה בבית הנמצא בנחלה, וזאת בהיותו נשוי
3 לאחרת, בסטאטוס של פושט רגל, ובהתנגשות מול חוזה שכירות משבצת דו
4 צדדי.

א. רקע עובדתי בקליפת אגוז

1. המנוח והמתנגדת נשאו בשנת 1973 (להלן: "המתנגדת").
2. בשנת 1974 נולדה ביתם היחידה היא המתנגדת 2 (להלן: "הבת", וביחד ייקראו האם והבת "המתנגדות").

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

3. בני הזוג בנו את ביתם בנחלה במושב ... משק מס' 1 (להלן: "המשק" או "הנחלה") וחיו בו עד לשנת 2006. במשק קיימים שני בתים. בית סוכנותי קטן 55 מ"ר ובית גדול 167 מ"ר אותו בנו הצדדים ובו התגוררו יחדיו.
4. במהלך שנת 2006 חל קרע בין בני הזוג אשר בעקבותיו הפרידו כוחות.
5. המנוח נותר לגור בבית הגדול במושב עד יום מותו.
6. חרף העובדה כי הצדדים לא גרו יחד הם לא התגרשו.
7. בין מבקשת קיום הצוואה (להלן: "המבקשת") למנוח נוצר קשר בסוף שנת 2007 או תחילת 2008 כאשר ביוני 2011 עברו להתגורר ביחד בבית הגדול עד למותו.
8. בשנת 2012 הגישה המתנגדת תביעה לפירוק שיתוף שבהמשך נזנחה.
9. ביום 12.5.08 ניתן צו כינוס על נכסי המנוח לבקשת בנק הפועלים.
10. ביום 16.6.08 ניתן צו כינוס על נכסי הבת לבקשת אותו נושה.
11. ביום 2.3.09 הוכרזו המנוח ובתו כפושטי רגל ועו"ד ערן אטלס מונה כנאמן לנכסיהם.
12. ביום 27.4.13 ערך המנוח את צוואתו בפני שני עדים, בה קבע כי למבקשת שהיא בת זוגו וידועתו בציבור זכות להתגורר ללא תשלום בבית הישן שבמושב יוגב עד אחרית ימיה. בנוסף ניתנה לה אופציה להרחבת הבית, מיטלטלין מסוימים וקצבת שאירים. כל נכסיו וזכויותיו בנחלה צוו לבתו.
13. למחרת עריכת הצוואה, התאשפז בבית חולים עד לפטירתו ביום 10.5.13.
14. ביום 13.8.13 הגישה המתנגדת בקשה למנהל מקרקעי ישראל להעברת זכויות המנוח במשק על שמה.
15. ביום 29.10.13 נרשמה במנהל העברת הזכויות בכפוף לכל העיקולים וההערות שהיו רשומים על שם זכויות המנוח.
16. המבקשת הגישה בקשה לקיום צוואת המנוח.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

17. המנוח בצוואתו ציווה בשלמות את כל נכסיו וזכויותיו, לרבות זכויותיו בנחלה, לבתו.
- בצוואתו הורה: "הנני מצווה כי בת זוגתי מ.ג. תהיה רשאית להמשיך ולהתגורר בבית עד אחרית ימיה (120 שנה) אשר נמצא בנחלה (הבית הקדמי מספר...) הקטן בן 52 מ"ר אשר משמש כיום את בתי ש' (להלן הבית הקטן) כמו כן הנני נותן לבת זוגי מ.ג.ע. אפשרות להרחיב את הנכס לעיל ב- 40 מ"ר על חשבונה. למען הסר ספק אני נותן לבת זוגי הינה רשות שימוש למגורים בלבד. במידה ובת זוגי תחליט לעזוב את הבית מרצונה החופשי מכל סיבה שהיא גם במידה ותשקיע כספים בהרחבתו כאמור לעיל, הכול (הבית וההשקעה הנוספת בו) יישארו כאמור בבעלותה הבלעדית של בתי ש.א. ולא תהא לה (בת זוגי מ.ג.ע.) כל זכות מכל מין וסוג שהוא בקשר עם הבית הנדון ו/או תביעה מכל מין וסוג שהוא כלפי בתי ש' בקשר עם הבית והנחלה וכל הקשור לה".
18. המתנגדת וביתה הגישו כתב התנגדות לקיומה, מטעמים של חוסר יכולת ביצוע ההוראה המעניקה למבקשת זכות למגורים, השפעה בלתי הוגנת ומעורבות מצד המבקשת בעריכת הצוואה וכן בשל אי יכולתו של המנוח להבחין בטיבה של הצוואה.
19. המתנגדת הגישה תביעה לסילוק יד וכספית כנגד המבקשת, אשר הגישה מצידה הודעת צד ג' כנגד ביתה (ת.א. 24059-12-13).
- בכתב התביעה נטען כי זכותו של המנוח בנחלה בחייו אינה חלק מעיזבונו במותו, אין הוא יכול להוריש זכות זו שכבר לא ברשותו, ואיננו רשאי להתיר למאן דהוא להתגורר בנחלה, ועל כן הוראת הצוואה המעניקה למבקשת זכות למגורים הינה מחוסרת כל תוקף. משכך, ובהתאם לכללי המנהל, אף נרשמה המתנגדת כבעלת מלוא הזכויות בנחלה לאחר פטירת המנוח.
20. בכתב הגנתה טענה המבקשת לעניין זכותה להחזיק בבית במשק, בין היתר, על סמך הצוואה וכן מכוח זכותה למזונות מעיזבון המנוח, כאשר הבת כיורשת המנוח על פי הצוואה היא נציגתו. לטענתה גם אם ייקבע כי הבתים המשמשים

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

למגורים הם נכס חוץ עזבוני יש ליתן תוקף לרצון המנוח בצוואתו. בנוסף,
זכותה להתגורר בבית הקטן היא בלתי הדירה שמקורה במערך הזכויות בינה
ובין המתנגדת וביתה ולא במישור היחסים מול הרשות.
21. ביום 20.6.14 נעתרתי לעתירת המבקשת, והוריתי על פי סעיף 6(ה) לחוק בית
המשפט לענייני משפחה על צירוף התביעה הנ"ל להליכים המתנהלים בפני
בנסיבות בהן לא ניתן להורות על סילוק ידה טרם הכרעה בתוקפה של הצוואה.
22. במקביל בתיק פשיטת הרגל, הגיש הנאמן ביום 21.1.14 בקשה לביטול העברת
הזכויות של המנוח במשק למתנגדת ועתר לצו מניעה זמני האוסר על ביצוע כל
דיספוזיציה בזכויות המנוח עד להחלטה סופית בבקשה.
23. ביום 22.1.14 ניתן צו זמני האוסר על דיספוזיציה בזכויות במשק.
24. ביום 22.6.15 נתנה על ידי החלטה המורה על עיכוב הדיון בתביעות התלויות
ועומדות עד להכרעת בית משפט של פשיטת רגל בעניין מימוש זכויות המנוח
במשק.
25. ביום 11.11.15 הורה בית משפט של פשיטת רגל כי מאחר ותלוי הליך בבית
משפט לענייני משפחה לעניין תוקף הצוואה, והיות ולשאלה זו השלכה ישירה
על עיזבונו של המנוח וכן לעניין זכויותיה של הבת שהיא בעצמה פושטת רגל,
יעוכבו ההליכים בתיק פשיטת הרגל עד להכרעת בית המשפט לענייני משפחה.
26. עוד הורה בית משפט של פשיטת רגל לנאמן לפעול לצורך מינוי כמנהל עיזבון
של נכסי המנוח ולדאוג לייצוג עזבונו של המנוח בכל הליך המתנהל וקשור
לעיזבונו. עוד הורה לנאמן לפעול לקבלת חוות דעת שמאית של נכסי העיזבון,
לרבות חוות דעת שמאית של הנחלה, לצורך בחינת סבירות הצעת ההסדר
שגובשה בין המתנגדת לנאמן.
27. ביום 24.2.16 מונה הנאמן כמנהל עזבונו של המנוח והוסמך לנקוט בכל
הפעולות לתפיסה ומימוש של נכסי העיזבון בכפוף לאישור בית משפט.

ב. טענות הצדדים

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

טענות המתנגדת והבת

- 1
- 2 28. המתנגדת טוענת כי המנוח חתם על הצוואה כשבועיים טרם פטירתו כשהוא
- 3 נתון להשפעה בלתי הוגנת מבת זוגו נוכח מצבו הרפואי והתלות שפיתח בה. כך
- 4 גם דאגה לגרסתה, המבקשת להיות נוכחת בכתיבת הצוואה ואף לקחה חלק
- 5 פעיל בעריכתה בידעה מבעוד מועד על תוכנה ועל היותה נהנית ממנה.
- 6 29. עוד טוענת כי המנוח ידע את היקף חובותיו ואת הבעייתיות בצוואה, ובכל זאת
- 7 הוריש זכות מגורים למבקשת באופן לא חוקי. לפיכך, הצוואה בלתי חוקית,
- 8 בהיות המנוח פושט רגל, והמשק נכס חוץ עזבוני, שאינו בר הורשה. וציווי
- 9 אפוא על כלל הנחלה, בהתעלם מחלקה של המתנגדת בטל מכוח סעיף 34 לחוק
- 10 הירושה.
- 11 30. כך גם, חרף ידיעתו כי אין מרפא למחלתו, לא ערך צוואה במשך חייו, ומעולם
- 12 לא עלה הנושא, עד לרגע פטירתו.
- 13 31. לגרסת המתנגדת, חרף העובדה כי בשנים האחרונות בני הזוג לא גרו יחד, הם
- 14 מעולם לא התגרשו והמנוח קיווה כי הפער שנפער ביניהם יצטמצם והיא תשוב
- 15 לחיקו. המתנגדת הפנתה לעניין זה, למכתבי האהבה ששוגרו אליה על ידי
- 16 המנוח ולעדות חבריו כי מזה שנים סיפר המנוח להם כי אהב אותה ורצה
- 17 לחזור אליה.
- 18 32. לטענתה, נדרשה להגיש כנגדו תביעה לפרוק שיתוף על מנת לשמור על המשק,
- 19 לנוכח הכרזתו כפושט רגל, והתסבוכת הכלכלית אליה הכניס את בתו, ולא
- 20 לשם גירושין, שכן לא היה בכוונתם להינשא בשנית.
- 21 33. עוד טוענת כי המבקשת הגיעה לבתו כעוזרת ניקיון, בודדה אותה מסביבתו
- 22 ומקרוביו, השתלטה על חפציה של המתנגדת, פינתה על דעת עצמה מהבית
- 23 חפצים, ציוד ומסמכים.
- 24 34. לאחר אבחנתו של המנוח כחולה סרטן סופני, החלה המבקשת לבנות את
- 25 עתידה, על ידי ניצול מצבו הרפואי והנפשי הקשה ואת תלותו בה, במחשבה כי
- 26 בעתיד הלא רחוק תזכה בזכויותיו. כך דאגה לשמור הזמנות לאירועים בהן

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

נרשמו שמותיהם כזוג, צילמה כל אירוע משפחתי וארוחת חג כראייה להיותם בני זוג ידועים בציבור.
35. בתו העידה כי התנגדה מלכתחילה לקשר ביניהם מחשש לרכושם של הוריה ובקשה מאביה כי יעשה הסכם ממון.
36. נטען כי המבקשת בודדה את המנוח מסביבתו, מבני משפחתו ומחבריו וגרמה לו לתחושה של תלות מוחלטת בה, וכשהגיעו חבריו לבקרו לא הכניסה אותם בטענה שאינו מרגיש טוב וגרמה לו לתחושה כי חבריו נטשו אותו.

טענות המבקשת

37. יש לדחות טענות המתנגדות להיות תוכן הצוואה בלתי חוקי, באשר המנוח לא יכול היה להוריש זכות מגורים למבקשת, שכן מדובר במחלוקת על היקף העיזבון, שעניינה בירור בהליך משפטי נפרד אותו לא יזמו.
38. לטענתה לו חלקו המתנגדות על ממצאי חו"ד המומחה כי המנוח היה כשיר לערוך צוואה ולהבחין בטיבה, היה עליהן להפנות אליו שאלות הבהרה ואחר כך לבקש לזמנו לחקירה בבית משפט. משלא עשו כן, חוות דעתו לא נסתרה, גם לא באמצעות עדותה של רופאת המשפחה שדווקא חיזקה את חוות דעתו.
39. לגישתה, לא התקיימו המבחנים לקיומה של השפעה בלתי הוגנת והמנוח אף הסביר לבתו על כוונתו לערוך צוואה ובה ההוראה לטובת המבקשת. אדרבא הוכח כי הצוואה הינה פרי יוזמתו ורצונו של המנוח שרצה לדאוג לה לאחר לכתו מעולמו, לאור העובדה כי המתנגדת נטשה אותו והגישה נגדו תביעה לפירוק שיתוף שהשפיע עליו קשות, וגם נוכח הזוגיות היציבה והמאושרת שחלקו כידועים בציבור.
40. לטענתה, מהראיות עולה כי הצוואה הינה פרי רצונו של המנוח, אותו הביע חודשים לפני עריכת הצוואה ולאורך אותו היום, בשעות שטרם חתם עליה וגם לאחר מכן, וזאת בפני אנשים רבים ובהם בני משפחתו, כל זאת אף ללא קשר לטענתן העובדתית של המתנגדות, אותה לא הוכיחו, כי המבקשת נכחה עם המנוח בעת שהוא חתם על הצוואה.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

41. המבקשת כופרת בזכותה של המתנגדת לתבוע סילוק ידה ולחלופין מבקשת לכבד את הוראות המנוח בצוואתו קרי מגוריה בבית הקטן, לאחר שהמתנגדות יפנהו מכל אדם וחפץ. כך גם כופרת בכל סעד כספי נתבע בשל העדר חו"ד על דמי שימוש, בשל תביעה לסעד כספי במסווה של סעד הצהרתי ובשל העדר עילה על פי דין.

42. המבקשת גורסת כי חרף הוראות ההסכם הדו צדדי יש תוקף לצוואה.

טענות הנאמן

43. הנאמן טוען כי זכויות המנוח מוקנות לקופת פשיטת הרגל וכי אין כל ממש בטענת המתנגדות כי הנכס הינו חוץ עזבוני.

44. לגישתו, הליכי פשיטת הרגל אינם צריכים להיות מושפעים על ידי הצוואה שהותיר אחריו המנוח, שהרי כל נכסיו מוקנים לנאמן ולקופת פשיטת הרגל.

ג. הכרעה

45. כלל גדול הוא "במשפט הצוואות" שיש לכבד את רצונו של המת ובלבד שמדובר "ברצונו האמיתי, ברצונו העצמאי, ברצונו החופשי של המצווה, שהרי רק רצון אמיתי, עצמאי וחופשי הוא רצון המצווה ובמקום בו נפל פגם ברצונו של המת, מצווה עלינו שלא לחלק את רכושו כדברי הצוואה הכתובה" (ע"א 5185/83 היועמ"ש נ' רינה מרום, פ"ד מט(1) 318).

46. "לפיכך, קיבץ והביא, המחוקק, מכל עבר... את האונס, האיום והשפעה הבלתי הוגנת, והוסיף עליהם את התחבולה והתרמית והורנו כי צוואה שנעשתה מחמת אחד מהם דינה שהיא בטלה... על כל אלה הוסיף המחוקק עילת פסלות נוספת, המכוונת דווקא לנהנה, והורה על בטלותה של הוראת צוואה המזכה את מי "שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה..."

47. בהתקיים, אפוא, אחת מאותן רעות לא את רצונו שלו עשה המצווה אלא את רצונו של אחר, כשהשאלה, תהיה על פי רוב, שאלה של מידה: עד כמה עמוקה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 הפגיעה ברצונו האמיתי של המצווה והאם נצדק באומרנו, כי לא את רצונו שלו
- 2 ביטא המצווה בצוואתו אלא את רצון הזולת.
- 3 48. כל זאת אמרנו במצווה שיכול לגמור בדעתו, במי "שיודע להבחין בטיבה של
- 4 הצוואה" מבחינה שכלית – הכרתית. במי שאינו כזה צוואתו בטלה מדעיקרא
- 5 בשל חוסר יכולתו לגבש רצון לעשייתה (סעיף 26 לחוק הירושה).
- 6 (עמ"ש (ת"א) 45610-09-12 מיום 19.5.14 פורסם בנבו).
- 7 49. אדרש תחילה לבחינת תוקפה של הצוואה בראי עילות הפסלות הקלאסיות של
- 8 דיני הירושה.
- 9 50. אולם בכך לא סגי. עלי לבחון האם הוראות הצוואה אינן בטלות, לאור תניות
- 10 חוזה השכירות של הסכם המשבצת שחל על המשק ולאור יכולת המנוח
- 11 בהיותו פשוט רגל לצוות לגבי זכויותיו במשק אשר הוקנו לקופת פשיטת הרגל.
- 12 51. אוטונומיית הרצון הפרטי של המצווה, ככל זכות חוקתית, אינה מוחלטת
- 13 (אהרון ברק **פרשנות במשפט** כרך ה עמ' 98).
- 14 52. ובלשון כבוד השופט חשין: "החופש לצוות אין הוא חופש ללא הגבלה, והציווי
- 15 לכבד את רצון המת אף הוא ממילא אין הוא מוחלט. יש אינטרסים נוגדים, יש
- 16 אינטרסים נוגדים – למחצה, והפשרה מחויבת המציאות היא" (ע"א 4660/94
- 17 **היועמ"ש נ' לישנסקי** פ"ד מח (3) 205).
- 18 53. ואכן בסעיף 34 לחוק הירושה, התשכ"ה – 1965 (להלן: "חוק הירושה") שולל
- 19 המחוקק כליל את כוחו של המצווה לקבוע בצוואתו הוראות שביצוען בלתי
- 20 חוקי, בלתי מוסרי או בלתי אפשרי. הוראות כאלה – אף אם נקבעו בצוואה –
- 21 בטלות הן.
- 22 54. הדגש בסעיף 34 לחוק הירושה אינו באפיינה השלילי של ההוראה בצוואה, אלא
- 23 בתוצאתו השלילית של ביצועה.
- 24 על פי סעיף 34 לחוק, הפסלות האמורה מביאה אך ורק לבטלותה של הוראת
- 25 הצוואה הנגועה לבדה, בעוד שיתר הוראות הצוואה תעמודנה בתוקפן.
- 26 כך עולה גם מסעיף 37 לחוק הקובע כי בהקשר זה של תוקף הצוואה (סימן ב
- 27 בפרק ג לחוק הירושה) "הוראת צוואה" – גם הצוואה כולה, חלק ממנה ותנאי

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

מתנאיה במשמע". אך כאשר לא ניתן לנתק בין ההוראה הבטלה ובין יתר
הוראות הצוואה, הצוואה כולה תימצא נגועה בפסול הנ"ל ולכן תבוטל"
(שוחט בספרו "פגמים בצוואות", מהדורה שלישית, התשע"ו – 2016 עמ' 277-
(278).

ד. בחינת תוקפה של הצוואה בראי עילות הפסלות הקלאסיות של דיני הירושה

ד-1 סעיף 26 לחוק הירושה – "צוואה שנעשתה...בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה..."

55. הגבלת הכושר שאליה מכוונת הוראת סעיף 26 לחוק הירושה, עניינה מצבו
הנפשי, מנטלי, קוגניטיבי של המצווה ויכולתו להבין את מהותה של הצוואה.

56. נטל השכנוע באשר לקיומה של ההגבלה מוטל על מי שרצה להיבנות ממנה,
ובצוואה הנראית תקינה מבחינה צורנית – על המתנגד לה.

57. "זאת ועוד, לאור חוק חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו – שלילת הכושר לצוות
מאדם שבמהלך חייו לא הוטל ספק בכושרו לעשות כן לאחר מותו, אינה עניין
של מה בכך ונטל השכנוע (חובת הראיה) המוטל על מי שמבקש לסתור בדיעבד
את חזקת הכשרות הבסיסית הזאת בראיות ממשיות וברורות כאמור הנו כבד
ביותר".

(שוחט בספרו עמ' 163).

58. המתנגדות טענו בכתב התנגדותן כי במועד עריכת הצוואה המנוח גסס, סבל
מכאבי תופת והיה תחת השפעה נרקוטית, ועל כן לא היה מסוגל לקרוא ולהבין
צוואה ולא היה בדעה צלולה עקב כאביו.

59. ביום 2.2.17, לבקשת המתנגדות, מונה על ידי המומחה פרופ' ירמיהו הייניק
לצורך הגשת חוות דעת בשאלת יכולתו וכשירותו הנפשית והקוגניטיבית של
המנוח לערוך צוואה ולהבחין בטיבה ובמשמעותה.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 60. לצורך עריכת חוות דעתו עיין המומחה בתיק רופא משפחה של ד"ר זיוסלין
- 2 זמיר מ- 14.11.11 ועד להפנייתו למיון ואשפוז בבית חולים ובחומר רפואי
- 3 מאשפוזים.
- 4 61. בחוות דעתו מציין כי המנוח בשנתיים האחרונות לחייו, לקה במחלת הסרטן
- 5 ונאבק בה באמצעות טיפולי כימותרפיה, השתלת מח עצם ותרופות. המנוח
- 6 לקה במחלת לב עוד קודם לאבחון המחלה הממארת, אשר אף היא הצריכה
- 7 טיפול תרופתי וניתוח מעקפים.
- 8 62. כך גם לכל אורך החומר הרפואי שסקר למעט יומיים שלושה אחרונים לחייו
- 9 (כ- 10 ימים לאחר עשיית הצוואה) אין עדות לתיאור של פגיעה קוגניטיבית
- 10 בהסתמך על תיאורי הרופאים והצוות הסיעודי. להפך, המנוח מתואר "צלול
- 11 ועצמאי" (5.3.12), "מתמצא בזמן ובמקום" (16.12.12) "קשר עם הסביבה
- 12 תקין" (16.12.12). בעת קבלתו למחלקה פנימית א' ב- 29.4.13, יומיים לאחר
- 13 עשיית הצוואה, מצוין בבדיקה בין היתר: "...מצב כללי טוב, עירני, חיוני,
- 14 נינוח, בהכרה, בהכרה מלאה, מתמצא בזמן ובמקום..."
- 15 63. המומחה בחן האם המנוח קיבל תרופות אחרות עם השפעה אפשרית על
- 16 מערכת העצבים בעת עשיית הצוואה, ושלל זאת.
- 17 לעניין הקנבס הרפואי, ציין כי גם לו הייתה מוצגת ראייה רפואית לשימוש בה
- 18 ביום עריכת הצוואה, ולא הוגשה, הרי שהייתה לו השפעה מיטיבה על המנוח :
- 19 "מצוין בחומר הרפואי שהמנוח השתמש בקנבס רפואי עוד ב- 11/11 (כנראה
- 20 עקב כאב בעקבות ניתוח הלב שעבר). זה מוזכר גם ב- 18.6.12 "מטופל בקנבס
- 21 רפואי עם השפעה טובה על רוגע וכאבים" ו"משתמש עצמאית בקנבס רפואי"
- 22 (26.1.13). עניין הקנבס מוזכר גם ב- 7.2.13 בעת אשפוז קודם ברמב"ם, תוך
- 23 כדי קבלת טיפול קשה למחלה, ואז המנוח דורש להשתחרר לבתו וליטול שם
- 24 קנבס. בסופו של אשפוז זה השתחרר לבתו ב"מצב כללי טוב". הקנבס
- 25 הרפואי אינו מוזכר בשום מקום ברשימת התרופות הקבועה והמוסדרת
- 26 שהמנוח קיבל. אין עדות לכך, שלמנוח נרשם קנבס רפואי בעת עשיית הצוואה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 שעל הפרק או בסמוך לכך. בכל מקרה, כפי שכבר ציינתי לקנביס רפואי,
2 לפחות על פי תחושתו של המנוח הייתה השפעה מיטיבה עליו".
3 לעניין תרופות נרקוטיות, ציין כי תרופה נרקוטית הופסקה ב- 3.4.13 מספר
4 שבועות טרם עריכת הצוואה: "על פי תיק רופא המשפחה, וכפי שהזכרתי,
5 המנוח קיבל פה ושם תרופה נרקוטיות אופיאטיות כנגד כאבים. אחת הופסקה
6 ב- 3.4.13. כמו כן קיבל מורפין בימים האחרונים לחייו בבית החולים רמב"ם.
7 אין עדות לכך כי המנוח קיבל תרופות נרקוטיות במועד עשיית הצוואה או
8 בימים הבודדים הסמוכים לה. ואס=0 (מדד להערכת כאב) בעת קבלתו למיון
9 ב- 28.4.13 רק מחזק זאת". (ההדגשות שלי – ג.ר.).
- 10 64. המומחה בדק את מידת הקומוניקציה של המנוח עם הצוות הרפואי באשפוזו
11 האחרון ארבעה ימים לפני פטירתו, ומצאה תקינה, בעל הבנה מורכבת
12 והתמצאות שמורה לחלוטין. כך ביום 25.4.13 ערב אשפוזו האחרון כשהמנוח
13 חולה במחלת חום, חושב רופא המשפחה להפנותו למיון, אך המנוח "מסרב
14 להתפנות למיון" והרופא מקבל זאת "נמתין עוד יומיים". בקבלתו למחלקה
15 ביום 29.4.13 המנוח הוא זה שמספק את המידע האנמסטי המורכב על
16 אשפוזיו והטיפולים שעבר. וגם ביועץ הפסיכולוגי שנערך ביום 6.5.13, לא רק
17 שאין אבחנה פסיכיאטרית משמעותית, אלא מצוין כי הפסיכולוג תכנן לבוא
18 ביום ראשון להדריך את המנוח לגבי הנשימה והמליץ לו כי יצא מהמחלקה
19 להסתובב.
- 20 65. המומחה מציין כי ביום 28.4.13, יומיים לאחר עשיית הצוואה, וביום 5.5.13
21 שבוע לאחר מכן, המנוח חתם על טפסי הסכמה לגבי שלוש פרוצדורות
22 רפואיות שונות ובפני שלושה רופאים שונים. לא מועלית ע"י מי מהרופאים
23 ולו הסתייגות אחת לגבי כשרותו לחתום על פרוצדורות אלה, אשר הסבירו לו
24 במה דברים אמורים והחתימו אותו על הבנתו והסכמתו להם.
- 25 66. מסקנתו של המומחה היא כי אין עדות או הוכחה לכך כי ביום 27.4.13 מועד
26 עשיית הצוואה או בימים הסמוכים לכך, הייתה קיימת אצל המנוח הפרעה
27 פסיכיאטרית, נפשית קוגניטיבית אשר עלולה הייתה לפגוע בכשרותו לצוות.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

67. המומחה קובע כי במועד עריכת הצוואה המנוח היה כשר לערוך צוואה
ולהבחין בטיבה של צוואה.
68. המתנגדות לא בקשו לחקור את המומחה מטעם בית משפט ולא בקשו לעמתו עם מסמכים רפואיים ועדויות העדים.
69. המתנגדות בהתעלם מחוות דעת המומחה, וללא כל ניסיון להתמודד עם ממצאיה, ניסו ללמוד על מצבו הפיזי והנפשי הקשה של המנוח והעדר כשירותו לערוך צוואה, מהעובדה כי לא ערך צוואה עד לשלב האחרון של מחלתו, מעדויות עדים מטעם שהכירו את המנוח ומעדותה של רופאת המשפחה של המנוח.
70. עו"ד וואתד עד מטעמן, שהיה עו"ד צמוד וחבר קרוב, העיד כי רק לאחר שהמנוח חלה ומצבו הדרדר, פנה אליו וביקש שיערוך עבורו צוואה, ואולם, הוא הסביר למנוח כי הוא בספק אם הוא יכול לחתום על צוואה בשל מצבו הבריאותי והנפשי ובשל היותו בהליכי פשיטת רגל.
- ש. במהלך ההכרות שלך איתו הוא דיבר איתך על עריכת צוואה, ביקש ממך לערוך לו צוואה?
- ת. ממה שאני זוכר רק לאחר המחלה שלו, מצבו התדרדר למיטב זכרוני, הוא התקשר אלי ביקש לערוך צוואה. אני הסברתי לו שאני בספק יוכל לחתום על צוואה.
- ש. מאיזו סיבה?
- ת. משתי סיבות, מצבו הבריאותי והנפשי והסיבה השנייה מצבו המשפטי שהיה בהליכי פשיטת רגל. אני זוכר שהסברתי לו את זה טוב.
- ש. אתה יכול לפרט את הסיבות? מה ראית, מה היה?
- ת. מצבו המשפטי נגד ד.א., בגלל החובות, קריסת העסק, ננקטו נגדו הליכי הוצל"פ ופשי"ר. אמרתי אני בספק, אם בכלל יש לך נכסים, אני בספק אם אתה יכול לערוך צוואה במצב הזה. צריך לבדוק את הנקודה הזו. ונקודה הנוספת מצבו הבריאותי, נפגשתי איתו בפגישות האחרונות הוא היה אדם חלש, היה בדיכאון, אמר לי עוד חודש אני לא אהיה פה".
- (עמ' 7 ש' 23-33).
71. עו"ד וואתד הבהיר בהמשך עדותו כי אין זה ממומחיותו לקבוע האם המנוח היה כשר לערוך צוואה, וכעיקרון הוא עורך צוואות רק לאנשים בריאים:

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 "... אני לא פסיכולוג לבחון אותו, אני לא רוצה להיות במצב של עורך דין להחתיים אדם על
2 צוואה ואני בספק אם הוא יכול לחתום או לא, צוואות מסוג זה אני לא עושה. אדם בריא
3 אין בעיה. אבל מחלה סופנית, אני נמנע מלעשות צוואה.
4 ש. בגלל מה
5 ת. מבחינה נפשית. אני לא יודע אם מבחינה נפשית הוא כשיר לחתום על צוואה, אם הוא
6 מקבל החלטות נכונות או לא. במקרים כאלה מי שפונה אלי אני אומר קח נייר ותכתוב
7 לעצמך".
8 (עמ' 8 ש' 1-8).
- 9 72. עו"ד וואתד לא מצא לנכון לייעץ למנוח לפנות לבדיקה רפואית עצמאית כדי
10 להסיר חשש של כשירות לצוות אלא הפנה אותו לערוך צוואה בכתב יד.
11 73. ד"ר ג'וסלין זמיר רופאת המשפחה שטיפלה במנוח מאז שנת 2008, העידה כי
12 אצל המנוח חלה ירידה בתפקוד וחולשה בעקבות מחלת הסרטן, אך לא מצאה
13 כי מצבו מצריך הפנייה לייעוץ פסיכיאטרי.
14 ש. את יכולה להגיד את התרשמותך ביחס למועד 28/4/13, ההכרות האישית שלך לד', מה
15 ראית מולך?
16 ת. בן אדם יותר חולה. בחולשה, בירידה בתפקוד, חוס, אדם שבקושי נושם.
17 לשאלת בית משפט: הוא הגיע לבד או מלווה עם מישהו?
18 ת. לרב עם חברה שלו".
19 (עמ' 50 ש' 2-8).
- 20 74. ד"ר ג'וסלין העידה כי עם הופעת מחלת הסרטן, המבקשת התלוותה למנוח
21 ברוב ביקוריו במרפאה (עמ' 51 ש' 32-33).
- 22 75. עוד אישרה בעדותה כי הוא הפסיק ליטול את התרופה האוקסיקוד אותה נטל
23 כנגד כאבים כבר בתחילת אפריל 2013 (עמ' 51 ש' 17-20).
- 24 76. עדוּתָהּ של ד"ר ג'וסלין, רופאת המשפחה, רק חיזקה את חוות דעתו של
25 מומחה בית משפט כי המנוח לא היה במצב של העדר כשירות.
- 26 77. עדי המתנגדות העידו בכלליות על שימוש המנוח באוקסיקוד ובקנאביס רפואי
27 (עדוּת מר אייל יקר " המינון כל פעם גבר לקראת הסוף זה היה כל כמה דקות
28 שהוא צרך את זה" עמ' 45 ש' 23-24) ואולם אף אחד מהם לא ראה את המנוח
29 ביום עריכת הצוואה צורך או מעשן מריחואנה או כל תרופה אחרת (ראה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 עדותה של אחות המנוח גב' ר.מ. כי לא ראתה את המנוח מעשן ביום החתימה
- 2 על הצוואה עמ' 21 ש' 9 ועדות דומה מטעמה של אחות נוספת גב' מ.ע. עמ' 26
- 3 ש' 12).
- 4 78. אני קובעת אפוא כי המתנגדות לא עמדו בנטל להוכיח כי במועד עריכת
- 5 הצוואה היה המנוח תחת השפעה של תרופות נרקוטיות או של קנאביס רפואי.
- 6 79. נקודת הזמן הרלוונטית הנה מועד החתימה על הצוואה, וחומר הראיות צריך
- 7 שיהיה נכון למועד זה (ע"א 1099/90 שרוני נ' שרוני, פ"ד מז (4) 785).
- 8 80. עדי המתנגדות העידו כי המנוח היה איש חזק שהלך ודעך לעיניהם.
- 9 81. חבר של המנוח מר איל יקר העיד כי : "עד התקופה שהוא חלה היה איש חזק
- 10 ודומיננטי... כשהודיעו לו שהוא עם סרטן, הוא ירד ובסוף שלו הוא היה צל של
- 11 עצמו" (עמ' 45 ש' 10-7).
- 12 82. האחות גב' ע.מ. שהייתה בבית המנוח ביום החתימה על הצוואה העידה כי
- 13 "ביום החתימה על הצוואה לא היה במיטבו" (עמ' 21 ש' 5).
- 14 "ישבתי לידו, הוא ישב על הפוף לא היה מסוגל לדבר, ממש מותש עייף משתעל, שפוף מאוד
- 15 במצב שלא ראיתי אותו... לא קם מהפוף, מאותו רגע שהגעתי הביתה. כמובן שאחר כך
- 16 יצאתי וכשחזרתי מצאתי אותו באותה סיטואציה, ישבנו ולא היה כל כך דו שיח כי הבן
- 17 אדם היה גמור, זה לא שיחות חולין, הבן אדם גוסס מול העיניים, זה מצב מאוד רגיש ועדין
- 18 על מה אני יכולה לדבר איתו? " (עמ' 25 ש' 18-14).
- 19 83. הצוואה של המנוח נערכה ע"י עו"ד שגיא צוקרמן שאף שימש כאחד העדים לה
- 20 ביחד עם בת זוגו דאז גב' אלינור זנדשטיין.
- 21 84. עו"ד צוקרמן העיד כי הוא חבר קרוב של המנוח, מכיר אותו שנים רבות, היה
- 22 חבר של אביו למעלה מארבעים שנה "מאז שאני זוכר את עצמי פחות או
- 23 יותר" (עמ' 53 ש' 5).
- 24 85. עו"ד צוקרמן הצהיר על מצבו של המנוח ביום החתימה בתצהירו :
- 25 "לשאלתי המפורשת אמר לי המנוח שבאותו יום הוא לא עישן גראס" (סעיף
- 26 19.2) "המנוח התהלך בכוחות עצמו... שתה תה או קפה ואכל עוגיות" (סעיף
- 27 19.3 ו- 19.5) "המנוח לא התלונן על כאבים" (סעיף 19.4).

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 "סיפר לי כי בכוונתו להתאשפז למחרת שכן הוא סובל משיעול שהטריד אותו"
- 2 (סעיף 19.1).
- 3 86. עו"ד צוקרמן נחקר על הצהרותיו בחקירה נגדית, והשיב כי המנוח "לא נגע"
- 4 בקאנביס כשהוא היה איתו וכי המנוח "היה יותר צלול ממני וכולנו ביחד",
- 5 והדבר היחיד היה שהמנוח השתעל כל רבע שעה עשר דקות (עמ' 58 ש' 14-18).
- 6 ובהמשך – "אם אני הייתי חושב שהוא לא מסוגל או תחת השפעת תרופות
- 7 קנביס, לא הייתי מחתים אותו, ד' היה צלול לחלוטין, ידע מה הוא אומר,
- 8 התעקש...בן אדם חולה עם סרטן, ברור, בין זה לבין להפוך אותו למסומם זה
- 9 שקר אחד" (עמ' 60 ש' 31-34).
- 10 87. עדותו של עו"ד צוקרמן עורך הצוואה לעניין צלילותו של המנוח במעמד עריכת
- 11 הצוואה ויכולתו להביע את רצונו ולהבין את טיבה, הייתה מהימנה עליי,
- 12 ועדיפה בעיני על פני עדותם של העדים מטעם המתנגדות, בעצם העובדה כי
- 13 חווה את המנוח ברגע האמת, והוא חף מכל אינטרס בעיזבון זולת עמידתו על
- 14 קיום רצונו האחרון של חברו הטוב.
- 15 88. עדותו נתמכת בעדות בת זוגו דאז גב' אלינור זנדשטיין שהעידה על מצב פיזי
- 16 ירוד בלבד: "הוא היה חלש, היה חולה...ראיתי אותו לאורך התהליך
- 17 קמל...הוא השתעל פרצי שיעולים...הוא דיבר בצורה רציפה" (עמ' 34 לאורכו).
- 18 89. עדותו נתמכת גם בגרסת המבקשת בתצהירה לפיה באותו יום בו חתם המנוח
- 19 על הצוואה "הוא היה צלול לחלוטין, הוא לא נטל תרופות...ד' לא סבל
- 20 מכאבים באותה עת. באותו יום ד' לא עישן גראס" (סעיף 27 לתצהיר).
- 21 וגם בחקירתה הנגדית העידה כי לא עישן קנביס רפואי בכלל שבועיים לפני
- 22 פטירתו.
- 23 "אני חייתי עם ד', כמו שהעידה ד"ר זמיר בתקופה האחרונה הסרטן התפשט למבואות
- 24 הריאות שלו וזה התבטא בשיעול וד' הפסיק לעשן בכלל סיגריות אחרי ניתוח הלב ועישן
- 25 קנביס רפואי תקופה קצרה ובשבועיים שלפני מותו בכלל לא עישן כי ההליך עצמו של
- 26 העישון לא עשה לו טוב. אני יכולה להגיד שכל מי שאמר שראה אותו מעשן קנביס שבועיים
- 27 לפני מותו משקר. לגבי התרופות הנרקוטיות, ד' צרך את האוקסיקוד רק בתקופה שלאחר
- 28 ניתוח הלב כאשר היו לו כאבים מאוד קשים. הסרטן לא גרם לד' לכאבים, וכל מהלך

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

ההתנהלות של המחלה של הסרטן עצמו לא לווה בכאבים, הטיפולים היו קשים אבל המחלה עצמה לא גרמה לו לכאבים, כך שבעצם הוא לא נזקק למריחואנה לצורך טפול. נכון שלפעמים עישן בשביל הכיף אבל מבחינה רפואית לא היה צריך את זה" (עמ' 90 ש' 9-1).

90. בנוסף חוות דעת המומחה, כי לא הייתה למנוח כל הפרעה פסיכיאטרית, קוגניטיבית ונפשית אשר עלולה הייתה לפגוע בכשרותו, טרם חתימתו על הצוואה, לא נסתרה.

91. על פי ההלכה הפסוקה משמונה מומחה מטעם בית משפט והוגשה חוות דעת מקיפה וברורה הנסמכת על חומר רפואי מקיף ורב יש לאמץ את מסקנות חוות הדעת אם לא נפלה טעות מהותית בה (בע"מ 27/06 [פורסם בנבו] מיום 1.5.06, בע"מ 9358/04 [פורסם בנבו] ניתן ביום 2.5.05 ורע"א 4575/00 פ"ד נה (2) 321, עמ' 331-332).

92. אשר על כן, אני קובעת כי בעת חתימת המנוח על הצוואה הוא היה בדעה צלולה, כשיר לערוך צוואה ולהבחין בטיבה.

ד-2 סעיף 30(א) לחוק הירושה – "צוואה שנעשתה מחמת...השפעה בלתי הוגנת"

93. סעיף 30 (א) לחוק הירושה קובע כי המתנגד לקיום הוא הנושא בנטל השכנוע (חובת הראיה) שהצוואה נערכה עקב השפעה בלתי הוגנת. נטל השכנוע (חובת הראיה) בצוואה – הוא הנטל לשכנע בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת – היה ונשאר על הטוען זאת גם כשמתקיימים אותם יחסים מיוחדים. היעדרה של חזקה כזו, הוא המאפיין יחסים אלה בהקשר צוואה, שכן אך טבעי שהורה יוריש את נכסיו לבניו ולבנותיו (שוחט בספרו עמ' 200).

94. בפרשת מרום (ע"א 5185/93 **היועמ"ש נ' מרום**, פ"ד מט (1) 318,345) עמד בית המשפט על הכללים בעניין זה ועל היחס בין המתנגד לקיום הצוואה ובין מבקש הקיום:

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 "על המתנגד לקיום הצוואה להוכיח קיומן של נסיבות מיוחדות היוצרות
- 2 חזקה עובדתית בדבר השפעה בלתי הוגנת, או אז עובר אל המבקש את קיום
- 3 הצוואה נטל השכנוע לסתור את החזקה העובדתית כי הייתה השפעה בלתי
- 4 הוגנת שפעלה לעריכת הצוואה, ואם אין הוא מרים נטל זה, כי אז נותרה
- 5 החזקה העובדתית בעינה, והכף מוכרעת לטובת המתנגד".
- 6 95. השאלה אם הופעלה על המצווה השפעה היא שאלה עובדתית: האם הייתה
- 7 השפעה כזו אם לאו. השאלה אם השפעה זו הייתה בלתי הוגנת היא שאלה
- 8 ערכית נורמטיבית שתשובתה נקבעת על פי מושגים של מוסר אישי ושל מוסר
- 9 חברתי וזאת מתוך הכוונה לרצונו האמיתי של המצווה (ע"א 4902/91 גודמן נ'
- 10 בית מדרש גבוה להוראה ודיינות, פ"ד מ"ט (2) 441, 448-450). לא קיומה של
- 11 השפעה הוא שפוסל את הצוואה, אלא קיומו של יסוד בלתי הוגן בה, לאמור
- 12 "בהשפעה שאינה השפעת השגרה – מעשה שבכל יום – אלא בהשפעה שיש בה
- 13 מרכיב של אי הגינות" (גודמן עמ' 448). גם לא חשוב מי הוא המשפיע ומהו
- 14 המניע שלו להשפעה. המשפיע יכול שיהיה הזוכה על פי הצוואה בעצמו או מי
- 15 מטעמו, וגם אם המניע להשפעה הנו טובת המצווה – הצוואה תיפסל אם
- 16 יתברר כי היא לא נעשתה על פי החלטה עצמאית ובלתי תלויה של המצווה
- 17 (רע"א 133/84 רכטמן נ' זיסמן פ"ד לט(4) 769).
- 18 96. חשש לקיומה של השפעה בלתי הוגנת וכן סברות וחשדות בעלמא שמקורם
- 19 בעצם העובדה שיורשים נושלו לטובת זוכים אחרים, אין בהם כדי להביא
- 20 לבטלותה של צוואה מטעם זה בלבד (ע"א 1099/90 שרוני נ' שרוני, פ"ד מז(4)
- 21 785, 794). כדי לפסול צוואה יש להוכיח כי ההשפעה הבלתי הוגנת קדמה
- 22 לעריכת הצוואה וכי הצוואה הייתה תוצאה של אותה השפעה אסורה (שוחט
- 23 בספרו עמ' 209 והפסיקה המובאת שם).
- 24 97. בפרשת מרום נדרש בית המשפט העליון לארבע אבני בוחן שבית המשפט עשוי
- 25 להסתייע בהן בבואו להכריע אם אכן קמה חזקה בדבר השפעה בלתי הוגנת:
- 26 מבחן העצמאות, מבחן הסיוע, מבחן הקשר של המצווה עם בני אדם אחרים
- 27 ומבחן נסיבות עריכת הצוואה.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

98. אך עוד קודם נדרש לבחינת הנסיבות על פי המבחנים שפורטו לעיל, יש לעמוד
על הקרע שחל במערכת היחסים בין המנוח למבקשת שאפשר את צמיחתה של
מערכת יחסים חדשה וקרבה רבה בין המנוח למבקשת, כפי שהאירועים
נלמדים מתצהירי ועדויות העדים.
99. המתנגדת הצהירה כי נשאה למנוח בשנת 1973.
בחקירתה הנגדית העידה כי לא גרו תחת קורת גג אחת משנת 2006, עניין
הגירושין עלה בסמוך, אך שניהם לא רצו להתגרש כי לא התכוונו להינשא פעם
נוספת, לא דובר על אפשרות של חזרה לחיים משותפים. עוד העידה כי המנוח
סיפר לה שיש לו חברה כבר בשנת 2011.
100. בחקירתה הנגדית נשאלה לגבי תביעת הפירוק שיתוף שהגישה לבית משפט
לענייני משפחה בחודש אפריל בשנת 2012, לגביה לא הצהירה בתצהיר עדותה
הראשית.
- "מה שקרה היה שרציתי את הזכויות שלי בחוק, רציתי לדאוג לעצמי, לבתי
לנכדים שלי, אז בשנת 2011, כל מאזן היחסים שלנו התחיל להתנדנד, התחיל
להתייחס לכל המצב שהוא קצת אחרת" (עמ' 37 ש' 22-21).
101. מכתב ההגנה שהגיש המנוח, ואשר לגביו אישר ב"כ עו"ד וותאד כי "מה
שכתוב פה זה מה שד' העלה בפני" (עמ' 14 ש' 29), יש כדי ללמוד על הילך רוחו
של המנוח בכל הנוגע לנתק שחל בינו לבין המבקשת, אשר היו נשואים רק באופן
פורמאלי.
- הימנו עולה כי המבקשת נטשה את המנוח ביום 13.12.05, ועברה לגור בת"א,
לאור חובותיו וההליכים המשפטיים שננקטים כנגדו, סירבה לחזור אליו
למרות חיזוריו במשך שנה ומחצה, ושלחה אותו "לחפש לעצמו אישה או חברה
חדשה".
102. הבת הודתה בחקירתה הנגדית כי המנוח כעס מאוד על עצם העובדה
שהמתנגדת, אימה, הגישה כנגדו תביעה לפירוק שיתוף (עמ' 31 ש' 9-8).
103. המבקשת הצהירה בתצהירה על ההשפעה הקשה של הגשת התביעה על ידי
המתנגדת על המנוח: "קיבל את התביעה בתדהמה וזעם, הוא כעס מאוד, איים

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 למכור את המשק...ד' אמר שנמאס לו מהתנהגותן של בתו ופרודתו ו- "שילכו
2 כולם לעזאזל, כלשונו" (סעיף 32). ובעדותה בחקירתה הנגדית : "מבחינתו של
3 ד' זו הייתה מכה מתחת לחגורה, מאחר ואז הוא כבר ידע שהוא חולה סרטן,
4 מדובר על 2/12 אז הוגשה התביעה והוא ראה את זה בתור משהו מאוד קשה,
5 היה לו מאוד קשה להתמודד עם זה ומאותו רגע היחס שלו לעניין נעשה קיצוני
6 ואמר שלא ייתן לה דבר ממה שיש לו" (עמ' 93 ש' 22-24).
- 7 104. הבת גם העידה כי התנגדה לקשר שנרקם בין המנוח למבקשת, ואישרה כי ניתן
8 צו למניעת הטרדה מאיימת כנגדה וכנגד המתנגדת לבקשת המבקשת (עמ' 30 ש'
9 18-29).
- 10 105. גם המבקשת הצהירה כי הבת לא קיבלה את בחירתו של אביה, המנוח,
11 לזוגיות ואושר אישי, וראתה בכך "בגידה" בה פחדה שיזניח אותה ואת ילדיה,
12 היו שיחות ביניהם בעניין זה, לחלקן הייתה עדה, שהסתיימו בצעקות
13 והתפרצויות מצידה כלפיו (סעיף 5 לתצהירה). בהמשך סיפרה על התנכלויות
14 שלה כלפיה "נהגה לצעוק ולקלל אותנו, בקשה "שנעוף משם"...התחילה להניח
15 על משטח הבטון בחזית הכניסה לבית חפצים שונים ועשתה כעין
16 "גבול"...אסרה על נכדיו של ד' להגיע אל הבית...שברה עציצים...הפסיקה לדבר
17 איתו למעט התפרצויות זעם צרחות וקללות...ד' לא היה יכול להפנים שזה מה
18 ש' מעוללת לו, הוא לא הבין זאת ומנגד לא קיבל את דרכה ולא היה מוכן לוותר
19 על רצונו גם במחיר הקרע המשפחתי" (סעיף 10 לתצהיר). ואף אוזכרה תקרית
20 שהגיעה לכדי עימות פיסי, שהסתיים בכך, שהמנוח סטר לבתו על פניה (סעיף
21 11).
- 22 106. בחקירתה הנגדית חזרה על הצהרתה והסבירה כי הבת מיאנה מלקבל את
23 הזוגיות והביחד שלהם : "מתחילת הקשר וההחלטה לעבור ביחד היו לו כעסים מאוד
24 גדולים על אופן ההתנהגות של ש' והיכולת שלה לקבל את ההחלטה של המגורים
25 המשותפים...זה היה נתון אך ורק לבחירתה שלה איך לקבל את מערכת היחסים הזאת"(עמ'
26 95 ש' 26-28).
- 27 107. עו"ד וותאד העיד כי "הוא סיפר שיש לו קשר עם משהי" (עמ' 11 ש' 11-12).

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

108. מר אייל יקר חבר של המנוח משנת 79, אישר כי המנוח לא התייעץ איתו לגבי צוואה, ולא ענה לו על שאלותיו לגבי מערכת היחסים שלו עם אשתו ועם המבקשת. העיד כי המנוח "סיפר לי שהיא עובדת אצלו בניקיון. איך זה שהיא אשתו בסוף אין לי מושג" (עמ' 46 ש' 27-23). בחקירתו הנגדית, הבהיר כי מדובר בתמיהה שלו, כי ככל הנראה המנוח בחר שלא לשתף אותו: "נכון ואני לא נוהג לדבר עם חבריי על הנשים שלהם, זה לא מענייני" (עמ' 47 ש' 18-16).
109. מתצהירי המבקשת, אחיה מר ג.ג. וחברתה יהודית קדמי עולה כי המנוח והמבקשת יצרו זוגיות יציבה ומאושרת, ומחודש יוני שנת 2011 חיו תחת קורת גג אחת, ניהלו משק בית משותף וחיו כידועים בציבור.
110. המבקשת הצהירה כי נהלו חיי משפחה נורמאליים, הרבו לצאת, לבלות וארחו בביתם וכשמצבו של המנוח הדרדר בילו יחד בבתי חולים, מרפאות ובדיקות. "המצב קרב ביננו עוד יותר והיו ביננו שיחות ארוכות. חשנו קרבה ואהבה גדולה אחד לשנייה. שמחתי שאני יכולה להיות עבורו שם בתקופה קשה זו". (סעיף 19 לתצהיר).
111. צורף לתצהירה ריכוז נתונים אודות הטיפולים הרפואיים השונים, ביקורים במרפאות בהם ליוותה את המנוח (נספח ד' לתצהירה).
112. אחיה מר ג.ג. הצהיר "שמחתי להיווכח כי אחותי מירה וד' מצאו אושר ושמחה זה בחברת זו" (סעיף 5 לתצהירו).
113. המבקשת העידה בחקירתה הנגדית כי הקשר האינטימי עם המנוח החל בשנת 2009, ובחודש יוני לשנת 2011 עברה לגור עימו (עמ' 79 ש' 3-2, עמ' 80 ש' 8).
114. על רצונו של המנוח לדאוג למבקשת לאחר שילך לעולמו, ניתן ללמוד מתצהירה של המבקשת ועדיה, וכן מעדותה של הבת שהתעמתה עם אביה בעניין זה.
115. המבקשת הצהירה כי: "ככל שהיה ברור לד' כי מצבו הבריאותי אינו משתפר הוא דיבר יותר ויותר על העתיד על רצונו להסדיר דברים, לדאוג לי, לבתו, לנכדיו. לא אחת חלק הוא את מחשבותיו אלה בשיחות עם אחיותיו, עימי, עם חבריו. לקראת אשפוזו האחרון של ד' הוא היה מוטרד מאוד ממצב בריאותו

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 המתדרדר. הוא ניסה לחשוב מה לעשות על מנת להסדיר את ענייניו לפני מותו.
- 2 ד' התעקש למנוע משי' לקבל את חלקו במשק, הוא דיבר על כך שהוא רוצה
- 3 להכין צוואה, הוא רצה למצוא פתרון שיניח את דעתו ושאף לכך שיהיה לי
- 4 מקום לגור ולא אצטרך להמשיך לנדוד בבתים שכורים, שיהיה לי בית בו אוכל
- 5 להתגורר עד סוף חיי" (סעיף 23 לתצהיר).
- 6 116. כך גם הצהיר אחיה, מר ג.ג., כי שמע מהמנוח לא פעם כי בכוונתו לדאוג
- 7 לאחר מותו, שחשוב היה לו שיהיה לה היכן לגור ואף שיתף אותו כי
- 8 יבקש מעו"ד צוקרמן לערוך לו צוואה (סעיף 11 לתצהיר). וחזר על כך בעדותו,
- 9 וחיידד שהמנוח סיפר לו שהוא רוצה לדאוג לאחרותו חודשים אחרונים לפני מותו
- 10 (עמ' 74 ש' 28 ו- 34 ועמ' 75 ש' 27).
- 11 117. חברתה, יהודית קדמי, הצהירה כי בערב שלפני מותו, המבקשת התקשרה
- 12 וסיפרה כי הוא מבקש להיפגש ולהיפרד. "מצאנו את ד' בחדרו, ערני, שמח, יושב
- 13 על מיטתו, היו במקום חברים נוספים ובני משפחה. ד' התרגש לראותי...אמר
- 14 לי: "את תדאגי למי, אני דאגתי לה". הוא אמר לי שהוא משאיר למי את הבית
- 15 הקטן (לאחר מותו) ...ד' התבטא לא פעם בפני על רצונו וכוונותיו כלפי מי
- 16 ועתידה לאחר מותו, שהוא ישאיר לה את הבית הקטן למגוריה עד סוף חייה
- 17 ולכן לא הופתעתי מתוכן צוואתו" (סעיף 9 לתצהירה).
- 18 118. בעדותה החזיקה בדעתה כי הוא היה באותו מפגש "צלול לגמרי שום דבר לא
- 19 קמל אצלו" (עמ' 69 ש' 23-24). והוסיפה כי דבריו שהוא ידאג למבקשת נאמרו
- 20 ליד בתו (ש' 31-32).
- 21 119. המבקשת עומתה בחקירה הנגדית עם הטענה כי השפיעה על המנוח לכתוב
- 22 צוואה לטובתה, בה הוא מוריש לה זכות לא ברת הורשה, והשיבה על כך: "לא
- 23 השפעתי על ד' שום השפעה, לא הכרחתי אותו, לא עשיתי לו סצנות, לא משהו שמשמע
- 24 שהשפעתי על הרצון שלו. זה היוזמה שלו. ראיתי בד' חבר, בן זוג, ליוויתי אותו וראיתי
- 25 לעצמי את הזכות ללוות אותו". (עמ' 97 ש' 1-3).
- 26 120. הבת אישרה בעדותה כי התנגדה בתוקף לרצון אביה כפי שמסר לה ביום
- 27 עריכת הצוואה, באשר להותרת זכות המגורים בבית הקטן למבקשת.
- 28 "ש. זה נכון שאת מתנגדת בתוקף, את מנסה לשכנע אותו. את אומרת לו....

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 ת. מכיוון שזה לא מה שהוא רצה, הייתה בינינו חוסר הסכמה לגבי הסעיף שנתון למי, וזאת
2 מכיוון שאני יודעת שבעבר שהוא היה צלול יותר הוא אמר שרכושו יועבר אלי, הוא לא אמר
3 דבר לגבי מי.
4 ש. מה את אמרת ומה הוא אמר?
5 ת. אני לא הסכמתי איתו ואמרתי לו שהוא לא יכול להוריש משהו ששייך גם לאמא, יש לו
6 גם בעיה חוקית וגם מוסרית, ולא הסכמתי איתו על הדברים.
7 ש. זה יהיה נכון לומר שהשיחה הייתה אמוציונאלית, קשה, הטונים עלו?
8 ת. לא רבנו, לא היו צעקות, הייתה חוסר הסכמה, ניסיתי לא לריב עם אבי מכיוון שמצבו
9 היה לא טוב ולא רציתי להחמיר את מצבו שגם ככה היה רע".
10 (עמ' 29 ש' 14-3).
- 11 121. חרף מצבו הרפואי הקשה עמדו למנוח הכוחות להתווכח עם בתו, ולהישאר
12 איתן ונחוש בדעתו לממש את רצונו והחלטתו בצוואתו. המנוח נותר "איש עקשן
13 מאוד" ו"מאמין בדברים שעושה", כפי שתיאר אותו חברו עו"ד וותאד (עמ' 7 ש'
14 17 ו-20) וזאת עד נשימתו האחרונה.
- 15 122. באשר למבחן עצמאותו של המנוח, המנוח היה במועד עריכת הצוואה עצמאי
16 הן מבחינה פיזית והן מבחינה שכלית – הכרתית כפי שעולה מחו"ד של המומחה
17 הרפואי.
18 המנוח היה חלש, רזה והשתעל. אך חולשה פיזית אינה ראייה לתלות.
19 המנוח לא היה מרותק לבתו, הוא יצא לבתי חולים, מרפאות ובדיקות לצורך
20 מעקב רפואי.
- 21 123. באשר למבחן התלות והסיוע שנתן הנהנה למצווה, לא הוכח קיומה של תלות
22 רגשית או פיזית בלעדית של המנוח במבקשת, וקל וחומר, שלא הוכחה קיומה
23 של תלות מקיפה ויסודית ששללה את רצונו החופשי של המנוח.
- 24 124. המבקשת אכן הייתה המסייעת העיקרית בכל צרכיו, אך לא הבלעדית, ולא
25 מנעה סיוע של אחרים, שניתן בעת הצורך.
26 בני משפחתו של המנוח, בתו וחבריו הצהירו שהם סייעו בטיפולו, ערכו משמרות
27 בבית החולים וישנו עימו לילות. בתו הצהירה כי הייתה מגיעה לבית אביה מדי
28 יום ודאגה לו לארוחה חמה ולחברה, קנתה לו משקאות והמנוח היה אוכל עימה
29 ועם ילדיה כל צהרים (סעיף 13 לתצהירה). האחיינית, גב' ב', חלקה במשמרות

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 בבית חולים ולאחר שהשתחרר הגיעה לבקרו מידי יום לקחה לו מדדים ודאגה
2 שיהיה לו אוכל ושלא יהיה לבד (סעיף 14 לתצהירה). אחיותיו הצהירו על
3 חלוקת תורנויות (סעיף 25 לתצהירה של מ.א.ר. וסעיפים 11, 22 לתצהירה של
4 מ.ע. שאף מוסיפה כי לאחר ששוחרר מהאשפוז ב- 1/13 היו ביניהם שיחות
5 יומיות). גם חברתה של המבקשת הצהירה כי באה לבקרו בביתם מספר פעמים
6 (סעיף 5 לתצהיר). עו"ד צוקרמן הצהיר כי ביקר את המנוח בבית חולים כשהיה
7 מאושפז ובבתו (סעיף 7 לתצהירו). אחיה של המבקשת הצהיר כי הוא בא לבקרו
8 כדי לתמוך בו, וכשאושפז אף סייע למבקשת ולשאר בני המשפחה בשהייה לצדו
9 בבית חולים (סעיף 7).
- 10 125. באשר למבחן הקשר של המצווה עם בני אדם אחרים, לא הוכח כי המנוח
11 היה מנותק לחלוטין מאנשים אחרים או שקשריו עם אחרים היו מועטים
12 ונדירים.
- 13 המנוח התגורר בבית במושב בסמיכות לבתו ולנכדיו ממנה, כפי שעולה מעדויות
14 ידידים ובני משפחה בקרו אותו.
- 15 שלושת חבריו של המנוח הצהירו כי נמנעה כניסתם לבתו של המנוח. בעדותם
16 הובהר כי לא כצעתה.
- 17 החבר יהודה (אידו) גור העיד כי ביקר בבתו של המנוח בשנתיים האחרונות
18 לחייו פעמיים עד שלוש בחודש לפחות, כ- 50 פעם עד שנפטר. נשאל: "נכון לומר
19 שכל אותם עשרות ביקורים אף אחד לא מנע ממך להיכנס לבית ולדבר עם ד'?"
20 והשיב: "היו הרבה פעמים שד' היה לבד אז בטח שהוא לא מנע. מנעו ממני אני
21 חושב פעם אחת ולא יודע מאיזה סיבה..." (עמ' 44 ש' 11-13).
- 22 החבר אייל יקר העיד כי בחודשיים לפני פטירת המנוח, כבר לא היה קשר,
23 פעמיים היה עם אנשים דפקו בדלת ולא פתחוה, אבל היו פעמים שכן פתחו (עמ'
24 46 ש' 3-6). הוא נשאל: "כשהם פתחו את הדלת הוא היה לבד עם אנשים?"
25 והשיב: "כמה פעמים הייתה איתו אחת שמדריכה אותו על שימוש בסמים.
26 פעם אחת נכנסתי לשם והיה אורי פילצ'לביץ וכמה פעמים באתי והוא היה לבד
27 וביקש לנסוע איתי להסתובב איתי בסיור ולבוא למסגריית של גבעת עוז" (עמ'
28 46 ש' 7-10).

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 החבר אורי פילצלבין לא הצהיר כי נמנע מבעדו להיכנס לבית, אך הצהיר כי
2 המבקשת אסרה על המנוח להכניס את בתו לבית או חברים מסוימים כמו
3 החבר אייל, אלא שהאחרון העיד כי ביקר את המנוח בביתו.
4 אחותו גב' ר.מ., נשאלה: "אף אחד לא מנע ממך להגיע לד'?" והשיבה על כך
5 "מי ימנע ממני? אני לא שואלת אף אחד, זה אח שלי" (עמ' 20 ש' 17).
6 מהראיות עולה כי המנוח היה אדם בעל קשרים משפחתיים וחברתיים, הוא לא
7 בודד ונותק מאנשים אחרים, הן עובר למועד עריכת הצוואה והן לאחריה.
8 126. **באשר למבחן נסיבות עריכת הצוואה**, עניינה פסלותה של הצוואה מחמת
9 מעורבותו של הנהנה בעריכתה. על פי מבחן זה נבדקת יכולת החלטה חופשית
10 של המנוח בקביעת הוראות הצוואה. כעולה מהעדויות טרם חתימתו של המנוח
11 על הצוואה, באותו יום שבת, סיפר לבתו על כוונתו לערוך הצוואה ובה
12 ההוראות אותן קבע בה, המנוח לא הסתיר את כוונותיו גם מאחיותיו שהגיעו
13 לבקרו ואישרו שקראו את הצוואה באותו יום (עמ' 22 ש' 21 ועמ' 25 ש' 29-30).
14 127. בעניינו התרשמתי כי המנוח רצה לגמול למבקשת שראה בה כבת זוגו לכל דבר
15 ועניין על הימים הטובים שחלקו ועל התמיכה והליווי בשעת חוליו וזאת על ידי
16 הבטחת עתידה במתן זכות מגורים בדירה. המנוח לא קיפח את בתו, הוא אהב
17 אותה, והותיר לה את כל רכושו, וזאת חרף התנגדותה לקבל את בחירתו לחיות
18 את חייו כהבנתו בזוגיות עם המבקשת.
19 128. כעולה מהעדויות, טרם חתימתו של המנוח על הצוואה, עוד באותו היום,
20 הסביר לבתו על כוונתו לערוך צוואה ובה ההוראה לטובת המבקשת, ובהמשך
21 שיתף גם את אחיותיו בהוראות צוואתו.
22 129. הצוואה לא הייתה בגדר הפתעה, המנוח סיפר על כך ברגע אמת לבתו
23 ואחיותיו, ובתו אף התעמתה עימו בעניין זה. המתנגדת לא הייתה בקשר עם
24 המנוח בשנים האחרונות ולמדה על מצבו מאחרים. גם בימיו האחרונים לא
25 באה לבקרו.
26 130. הראיות בדבר חייו של המנוח עובר לכתיבת הצוואה, מצביעים על כך
27 שהצוואה היא הגיונית מנקודת מבטו המשווערת של המנוח ומשקפת את רצונו.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

131. המתנגדת וביתה לא עמדו אפוא בנטל השכנוע כי המבקשת הפעילה השפעה בלתי הוגנת על המנוח.

ד-3 סעיף 35 לחוק הירושה – "לקח באופן אחר חלק בעריכתה"

132. סעיף 35 לחוק הירושה קובע את בטלותה של הוראת הצוואה המזכה את מי שערך אותה או שהיה עד לעשייתה או שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.

133. הוראה זו, המהווה מקרה פרטי של השפעה בלתי הוגנת, מניחה, כחזקה חלוטה, פגיעה ברצונו החופשי והאמיתי של המצווה, מעצם הוכחת קיומה של מעורבות, כאמור, בצוואה.

134. סעיף 35 לחוק אינו דורש להרים כל נטל ראיתי לעניין קיומה של השפעה פסולה, אלא מגולם בו הרעיון כי כל יוזמה של מי שנהנה מהצוואה והיה מעורב בה מעוררת חשד בדבר גנבת דעתו של המצווה.

135. נפסק כי הביטוי "לקח באופן אחר חלק בעריכתה" של צוואה הוא ביטוי גמיש אשר מתמלא תוכן על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה, ויישומו נעשה על פי ההיגיון ומבחן השכל הישר (ע"א 433/77 הררי נ' הררי, פ"ד לד (1) 776, 780). עילה זו נבחנת אפוא לפי הנסיבות הכוללות של עריכת הצוואה – ובפרט טיב המעורבות ועוצמתה – והוא בסופו של יום מבחן עובדתי.

136. באשר ליוזמה לעריכת הצוואה, אשר באה מצד המנוח, הצהיר עוה"ד צוקרמן שהיה חבר קרוב של המנוח ומכיר אותו למעלה מארבעים שנה. המנוח סיפר לו על הסכסוך הקשה שהיה לו עם אשתו, המתנגדת, שעזבה אותו וחיה בנפרד. הוא גם ידע כי יש למנוח בת זוג, המבקשת, עימה הוא חי בבתו במושב ... והיה ער להיות המנוח חולה בסרטן.

137. הצהיר עוה"ד צוקרמן, כי ביום שישי ה- 26.4.13 התקשר אליו המנוח בשעה מאוחרת מאוד, וביקש שיבוא אליו בדחיפות למחרת הבוקר, הואיל וברצונו לעשות צוואה, וכשביקש לדחות את הגעתו ליום ראשון, התעקש המנוח בכל זאת שיגיע למחרת.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

138. באשר להשתלשלות העניינים לעריכת הצוואה, להצהרתו, המנוח סיפר לו מה הוא רוצה לצוות בצוואתו. כאשר העלה בפניו את הבעיות הכרוכות בכך, היותו פושט רגל וזכויות ירושה במושבים, המנוח אמר שהוא מודע לכך, הוא אמר במפורש שהוא לא רוצה שהמתנגדת תקבל "אגורה וחצי אגורה" מהנכס שלו. הוא אמר שהוא רוצה שלמבקשת תהא זכות מגורים בבית, והיא היחידה שטיפלה בו וסעדה אותו בכל תקופת המחלה. המנוח סיפר לו גם שבתו זרקה אותו מזמן ולקחה את הצד של אמה בסכסוך ביניהם. עוד אמר לו שהוא אוהב את המבקשת, שהיא היחידה שדאגה לו בשנתיים האחרונות והוא רוצה לגמול לה.
139. בשלב זה של השיחה נכחו, להצהרתו, פרט אליו והמנוח, גם העדה השנייה לצוואה גב' אלינור והמבקשת. במהלך השיחה נכנסה לבית אחת מאחיותיו של המנוח, ולאחר מכן עזבה, ואז הגיעה בתו, והמנוח אמר לה בנוכחות כולם, כי הוא מתכוון עתה לכתוב צוואה, שהוא יתן לה את כל מה שיש לו, ולמבקשת הוא יתן את הזכות להתגורר בבית הקטן עד יומה האחרון.
140. עוה"ד צוקרמן הצהיר כי בתו ניסתה להניע את המנוח מלידתו בצוואתו למבקשת את זכות המגורים, "היא אמרה לו שזה מסובך ושחצי שייך לאימה", דו השיח בין המנוח לבתו הלך והתחמם והגיע לטונים גבוהים, ואז המבקשת יצאה. בסופו של דבר אמר המנוח לבתו: "אני לא שואל אותך, אני עושה מה שאני רוצה".
141. עוה"ד צוקרמן הצהיר כי כאשר העדה השנייה לצוואה, גב' אלינור והמבקשת ישבו מחוץ לבית, הוא ערך את הצוואה ביחד עם המנוח במחשב הנייד. לאחר שכתיבת הצוואה הושלמה, הודפסה הטיוטה במדפסת בבית, המנוח קרא אותה ביסודיות, ביקש שיערוך שינויים ותיקונים – וכך עשה. המנוח קרא את הנוסח הסופי של הצוואה ואישרו. בשלב זה קרא לעדה השנייה גב' אלינור להיכנס לבית והמבקשת נשארה בחוץ. המנוח חתם בפניו ובפני העדה השנייה לצוואה, גב' אלינור, כעדים של הצוואה, והם חתמו אחר כך כעדים.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

142. בחקירתו הנגדית, הדגיש עוה"ד צוקרמן כי תוכנה של הצוואה והיוזמה לעריכתה הינם פרי רצונו הבלעדי של המנוח:
" לא ייעצתי לו. ממש לא. ד' הוא היה בן אדם מיוחד, הוא ידע מה הוא עושה, היה מאוד חכם, מאוד אינטליגנט, הרבה עורכי דין יכלו ללמוד ממנו, הוא החליט מה שהוא רוצה לעשות, אני לא ייעצתי לו להוריש, מי שהתקשר אלי וביקש זה הוא ומי שהחליט זה הוא. מה שאמרתי כעורך דין לא רלוונטי, ד' החליט, הוא ידע שיש בעיה להוריש, הוא ידע שהוא בפשיטת רגל, זה כתוב פה גם. הסברתי לו כחבר ולא כעורך דין שיש פה בעיה, הוא אמר אני בעסק הזה הולך שמירה מקבלת זכויות מגורים בחלק שלי בבית" (עמ' 54 ש' 24-29).
143. לשאלת בית משפט, מדוע השאיר המנוח למבקשת רשות לגור בבית, השיב: "הוא בא ואמר החלטתי להשאיר לה זכות מגורים. הסיבה שהיא היחידה שטיפלה ודאגה לו בשנים האלה. והוא גומל לה על זה וזה הכל, זה חלק מהכרת תודה אליה" (עמ' 61 ש' 1-3).
- גם העדה השנייה לצוואה סיפרה על ההסבר שנתן המנוח לבתו מדוע הוא משאיר למבקשת את זכות המגורים בצוואתו:
"ש. אם עברת על הצוואה באותה עת וגם בבית מה את זוכרת?
ת. המנוח ביקש בצורה מאוד ברורה שיתאפשר למ' לחיות בנחלה בין אם בבית הקטן או הגדול, זה היה שיקול של מ' והבת שלו. הוא נורא ביקש מש' לכבד את זה. ש' הביעה התנגדות. זה לא מצא חן בעיניה היא לא הבינה למה הוא מבקש דבר כזה, הוא מבחינתו אמר שזו הבקשה שלו, כי היא הבת זוג שלו, הוא דואג לה, הוא רוצה שיהיה לה איפה לחיות, זה הטריד אותה מאוד. הוא אמר את זה לש', אני נוכחתי שם".
(עמ' 33 ש' 27-32).
144. מהאמור עולה כי עוה"ד צוקרמן והעדה לצוואה עמדו על רצונו של המנוח, כפי שמסר להם, והוא תאם את תוכן הצוואה שעליה הוא חתם.
145. בחקירתו עומת עם שאלת נוכחותה של המבקשת בבית בעת עריכת הצוואה והאם היה לה יד ורגל בכל ההתעסקות בהדפסת הצוואה.
146. מעדותו עולה כי בכל מהלך עריכת הצוואה, המבקשת הייתה בבית, במטבח, אך לא נמצאה בסמוך אליהם בסלון: "יכולה לשמוע מילה פה ומילה שם אבל לא מה שאנחנו מדברים" (עמ' 56 ש' 32-33 ועמ' 57 ש' 25). המבקשת והעדה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

1. השנייה גב' אלינור, "לא נטלו חלק בדיון" ו"לא התעניינו בפרטים" (ש' 19-21).
2. המבקשת יצאה מהבית בשלב החתימה על הצוואה (ש' 19).
3. 147. בעדותו, טען כי המבקשת והעדה השנייה, גב' אלינור, סייעו לו בהדפסה,
4. אלינור הגדירה המדפסת במחשב הנייד אך יכול להיות שהייתה זו המבקשת
5. (עמ' 58 ש' 25, 27, 32). המבקשת חיברה את המדפסת לחשמל ושמה דפים (ש'
6. 30).
7. 148. וחזר על כך שהקריא למנוח את הצוואה בנוכחות העדה השנייה אלינור (עמ'
8. 62 ש' 23).
9. 149. העדה גב' אלינור אישרה בעדותה כי היא, ועוה"ד צוקרמן והמבקשת נכחו
10. בשיחה בעל פה של המנוח עם בתו, לאחר מכן שתיהן יצאו לבקשת העוה"ד.
11. היא לא נכחה בשעת כתיבת הצוואה, נכנסה חזרה לבית כדי לחתום על הצוואה
12. לאחר שעברה על הצוואה באופן כללי (עמ' 32 ש' 31-32 ועמ' 36 ש' 2-3).
13. 150. המבקשת הצהירה כי הייתה בחוץ ולא נכחה עם המנוח ושני העדים בעת
14. שהמנוח חתם על הצוואה (ס' 26 לתצהירה).
15. 151. המתנגדות טענו בסיכומיהן כי נוכחות המבקשת בבית בעת שהמנוח ערך את
16. הצוואה והעזרה שנתנה לו בהפעלת המדפסת, מבססות, לטענתן, את הוראת
17. סעיף 35 לחוק לפיה הוראת צוואה המזכה "עד לעשייתה" או "מי שלקח באופן
18. אחר חלק בעריכתה" – בטלה.
19. 152. בפסיקה נקבע כי יש לבחון את נסיבות העניין האופפות את "נוכחות" הנהנה
20. בעת עשיית הצוואה, וכי נוכח התוצאה הקשה הנובעת מהוראת הסעיף יש
21. לפרשה על דרך הצמצום ובאורח דווקני. כך גם נקבע כי ככלל אין בנוכחות
22. בלבד, של נהנה מן הצוואה בעת חתימתה, כדי לפגוע בכשרותה ויש לבחון את
23. יתר נסיבות המקרה (ע"א 6498/98 בוטו נ' בוטו פ"ד נד(1) 19).
24. 153. בעניינו המבקשת הייתה במטבח יצאה ונכנסה מהבית בעוד המנוח ישב עם
25. עוה"ד בסלון. קרבתה ונוכחותה של המבקשת למנוח לא היו מיידיות, והיא לא
26. יכלה לשמוע את תוכן השיחה אלא יתכן "מילה פה ומילה שם".

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 154. בנסיבות אלה, אין כדי להעלות את הנוכחות של המבקשת במקום לרמה של
- 2 לקיחת חלק בעריכת הצוואה (השווה לע"א 433/77 הרי נ' הרי פ"ד לד (1)
- 3 776, 780).
- 4 155. כך גם יש לראות בעזרה שהושיטה בחיבור המדפסת לחשמל, כעניין שולי חסר
- 5 כל חשיבות, שהוא לכל היותר מהווה עזרה טכנית לעורך הצוואה, שאין בו בכדי
- 6 להוות מערבות בעריכת הצוואה.
- 7 156. מכל מקום במועד חתימת הצוואה, כלל העדויות מצביעות כל כך שהמבקשת
- 8 לא נכחה בבית בו היו המנוח ושני העדים לחתימתו על הצוואה.
- 9 157. זאת ועוד. העובדה כי עוה"ד צוקרמן שוחח עם המנוח ביחידות במהלך עריכת
- 10 הצוואה, הגם שהמבקשת הייתה בסביבה, ההתעמתות עם הבת, שהבהירה קבל
- 11 עם ועדה כי זה רצון המנוח, מנתקים כל קשר סיבתי נטען בין מעורבות שלא
- 12 הוכחה לבין הצוואה (ע"א 2098/97 בוסקילה נ' בוסקילה, פ"ד נה (3) 837).
- 13 158. טענה נוספת שהעלתה המתנגדת, נוגעת לכך, שלגרסתה, ניתן ללמוד
- 14 מהבהילות בה נערכה הצוואה כאשר המנוח כבר נמצא מזה שנים בהליך פש"ר,
- 15 עבר ניתוח מעקפים, חלה בסרטן, ולא עשה עד כה צוואה, כי מדובר בצוואה
- 16 מוכתבת בהשפעתה של המתנגדת.
- 17 159. עוה"ד צוקרמן העיד כי הבהילות נעוצה בכך, שלהשערות, המנוח הרגיש שהוא
- 18 מסיים את חייו (עמ' 64 ש' 23-24).
- 19 160. גם העדה השנייה לצוואה, גב' אלינור, נשאלה על כך, והשיבה: "הוא כנראה
- 20 הרגיש שהוא הולך למות והיה חשוב לו להסדיר את הדברים" (עמ' 35 ש' 30-
- 21 31).
- 22 161. אף המבקשת נשאלה מדוע המנוח לא ערך צוואה לפני כן, למרות שדיבר עימה
- 23 על כך שהוא רוצה לדאוג לעתידה, השיבה: "הוא לא חש בזה צורך" (עמ' 90 ש'
- 24 25-30).

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

162. עוה"ד צוקרמן עומת עם הטענה כי ראוי היה שיזהיר את עצמו ויבקש אישור פסיכיאטרי בשל מצבו הרפואי של המנוח, והשיב על כך: "אם הייתי חושש בחשש הכי קטין שד' לא כשיר לא הייתי מחתים אותו" (עמ' 64 ש' 11-16).
163. ובאשר לנוסח הצוואה, חלק מעדי המתנגדות טענו כי ראו או קראו צוואה עם נוסח שונה, לפיה הייתה התייחסות לכך שזכות השימוש של המבקשת הייתה מותנית בכך שהיא לא תחיה בבית עם בן זוג אחר.
164. עוה"ד צוקרמן העיד בחקירה חוזרת כי הצוואה, כפי שהיא, משקפת את רצונו של המנוח ושלל קיומה של צוואה אחרת.
- "האם במהלך כל השיחה שלך עם ד' בזמן שאתם יושבים על הצוואה הוא העלה בעל פה כל סייג שהוא רוצה לגבי זכות המגורים של מ'?"
- ת. מה שהוא רצה זה מה שרשום בצוואה.
- ש. חוץ מהצוואה הזו אתה הכנת או ערכת או היה שלב אחר של צוואה אחרת באותו היום שנחתמה לד' שלמי לא יהיה בן זוג
- ת. ממש לא" (עמ' 68 ש' 9-14).
165. גם העדה השנייה לצוואה, גב' אלינור, שללה התניית זכות מגורים של המבקשת כל עוד היא לא עם בן זוג אחר. "שמעתי על זכות מגורים למ' נקודה" (עמ' 35 ש' 3-5).
166. ניתן להתרשם מהעדויות כי ביתו של המנוח היה בית פתוח, כך שגם כשרצה לערוך צוואה, לא בחר לעשות זאת בפרטיות מוחלטת ובחשאי, אלא בסלון בתו, הוא זה שנתן לעוה"ד צוקרמן את ההוראות וההנחיות של מה לכתוב בצוואה, ואף היו לו הכוחות במהלך הכנת הצוואה להתעמת עם בתו בעניין רצונו ליתן למבקשת זכות מגורים, בניגוד לדעת הבת.
167. אציין כי נתתי אמון רב בעדותו של עוה"ד צוקרמן, שהיה חבר קרוב ואיש סוד של המנוח, אשר סיפר על ההתרחשות של עריכת הצוואה כהווייתה, מבלי שיש לו אינטרס בעניין, כפי שהגדיר את עצמו לכתחילה כי הוא היה חבר של המנוח.
168. הנני סבורה כי בשים לב לאישיותו של המנוח, כפי שעולה מעדויות חבריו, היותו עקשן ועומד על דעתו ורוצה לקבוע את גורלו, הרי שדווקא כאשר דחקה

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

בו השעה, וכשהוא הבין כי עומד לסיים את תפקידו בעולם הזה, ביקש לערוך
צוואה, כדי להשאיר את חותמו לאחר לכתו.
169. לאור כל המכלול אני דוחה את ההתנגדות לצוואת המנוח בכל הנוגע לעילות על
פי חוק הירושה.

ה הוראות צוואה שביצועה בלתי חוקי

170. המתנגדות טענו כי המנוח לא היה יכול להוריש זכות מגורים למבקשת בנכס
השייך לנחלה, שכן לאור ההסכם הדו צדדי פוקעות זכויותיו ועוברות במלואן
לבת הזוג הלוא היא המתנגדת.
171. בסעיף 34 לחוק הירושה, שולל המחוקק כליל את כוחו של המצווה לקבוע
בצוואתו הוראות שביצוען בלתי חוקי, בלתי מוסרי או בלתי אפשרי. הוראות
כאלה – אם נקבעו בצוואה – בטלות הן.
172. בפסיקה נקבע כי הטענה שדין הצוואה להיפסל משום שלא ניתן להוריש נחלה,
אינה בגדר הוראה בלתי חוקית או בלתי מוסרית או שאינה אפשרית לביצוע.
אלא מדובר בטענה באשר לשאלת היקף העיזבון, אשר מקומה בהליך אחר בו
יש לצרף את כל בעלי הדין הרלוונטיים לרבות הגופים המיישבים (עמ"ש (בי"ש)
40684-04-15 (פורסם בנבו מיום 4.2.16).
173. לגבי טענת אי החוקיות של הצוואה, בשל הורשת זכות שימוש בבית בנחלה,
לא הוכח, כי הסדר זה אינו חוקי ואינו ניתן לביצוע.
174. מכאן, שאין לשלול את תוקפה של הצוואה על יסוד סעיף 34 לחוק הירושה.

ו האם זכות בר הרשות של המנוח הינה נכס חוץ עיזבוני שאינו בר

הורשה על פי הסכם השכירות הדו צדדי

175. סעיף 19 ג' להסכם הדו צדדי מיום 14.12.99 בין מושב ... למנהל מקרקעי
ישראל קובע כדלקמן:

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

1
2 "במקרה פטירתו של חבר האגודה תחולנה ההוראות הבאות בדבר מסירת
3 זכויות השימוש במשק שבשימושו המהווה נחלה, למען הסר ספק מוצהר
4 ומוסכם בזה כי אין באמור בסעיף זה לשנות את מהות זכויותיו של חבר
5 האגודה כזכויות בר רשות בלבד **שאינן חלק מעיזבון**, ואין בהן כדי לשנות את
6 מעמדו של חבר האגודה על פי חוזה זה כבר רשות לכל דבר ועניין:
7 (1) נפטר אחד מיחידיו בני זוג שהינם חברי אגודה המחזיקים במשק (להלן-
8 המנוח) והניח אחריו בן זוג- **תעבורנה כל זכויות השימוש שלו במשק לבן זוגו**
9 **בלבד, וזאת אפילו אם המנוח הניח ילדים ביחד עם בן הזוג.**
10 ...
11 (4) כל אחד מיחידיו בני זוג שהינם חברי האגודה המחזיקים במשק **רשאי**
12 **להורות בצוואתו למי תימסרנה זכויות השימוש שלו במשק, ואולם לא יהיה**
13 **בהוראות צוואה כאמור כדי לגרוע מזכויותיו של בן זוגו האמורות בפסקה (1)**
14 **לעיל ולא יהיה בהן כדי לגרום למסירה של זכויות השימוש במשק ליותר**
15 **מאדם אחד ולבן זוגו".**
16 **(ההדגשה שלי – ר.ג.).**
17 176. הסכם המשבצת היוצר את הזכות של חבר האגודה גם שולל מראש את זכותו
18 להוריש כרצונו את זכויות בר הרשות. בר הרשות אינו יכול להוריש את מה
19 שאין לו, ומה שיש לו מוגבל מראש על פי הסכם המשבצת שיצר את הזכות (ע"א
20 633/82 **לוקוב נ' מגדל**, פ"ד מ"ג (1) 397, 404 (1985); וכן ע"א 390/85 **דרומי נ'**
21 **אסיאס** פ"ד מ"א (3) 726, 730 (1987)).
22 177. על פי ההסכם הדו צדדי זכויותיו של חבר האגודה **אינן חלק מעיזבון**.
23 178. כך גם ניתנו למנוח ולמתנגדת זכויות בר רשות שעבירותן מוגבלת בתניות
24 שונות, בין השאר, קיימת המגבלה הקובעת כי עם מותו של אחד מהם תועברנה
25 **זכויות השימוש שלו במשק לבן זוגו בלבד.**
26 179. כביכול זכויות בר הרשות שהיו בידי המנוח היו זכויות בעלות עבירות מוגבלת
27 מלכתחילה, בכך שלא ניתן להורישן לאחר.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

180. ואולם, סעיף 19ג (4) בהמשך, מתייחס במפורש לזכות של חבר אגודה להורות בצוותא למי תימסרנה זכויות השימוש שלו, ובלבד שלא יהא בכך כדי לגרוע מזכויותיו של בן זוגו.
181. המתנגדות הסתמכו על ההסכם הדו צדדי כדי לטעון כי למנוח לא הייתה זכות להוריש זכויות בר רשות, בהיותן מחוץ לעיזבון, ואולם לא התמודדו עם פרשנותו לאור ההיתר שנקבע בסעיף 19 ג(4) למסור זכויות שימוש בצוואה, ואף לא בקשו לזמן את מנהל מקרקעי ישראל כצד מנסח של ההסכם.
182. ייאמר כי הגדרת הזכויות במשק, בהסכם המשבצת, כזכויות שאינן חלק מהעיזבון, אינה מפקיעה את האפשרות העומדת לבעל זכויות בר-רשות במשק לבקש באמצעות צוואה לקבוע את זהותו של מי שהזכויות תעבורנה אליו לאחר פטירתו. נקודת המוצא בהלכה הפסוקה היא כי מתיישב בר רשות רשאי להוריש את הזכויות למי שיחפוץ, אלא אם כן הוגבלה האפשרות או נשללה בהסכם המסדיר את זכויותיו (ע"א 103/89 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1) 477; ר' גם ע"מ (תל-אביב-יפו) 1195/04 א' ל' נ' יורשי המנוחה ש' ל' ז"ל (ניתן ביום 28.4.2008) [פורסם בנבו] והאסמכתאות המובאות שם). נקודת מוצא זו, המושתתת גם על העיקרון בדבר כיבוד רצון המת, כפופה עם זאת לבחינת השאלה האם האפשרות להורות למי יועברו הזכויות לאחר פטירת המתיישב הוגבלה או נשללה בהסכם הרישיון. בהתאם, נפסק לא פעם כי זכויות בר רשות אינן ניתנות להעברה או הורשה אם הסכם הרישיון אסר זאת (ע"א 3836/93 ברמלי נ' ברמלי, פ"ד נ(3) 868; ע"א 633/82 לוקוב נ' מגדל, פ"ד מג(1) 397, ע"א 103/89 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1) 477 וע"א 566/89 שטיין נ' סופר, פ"ד מז(4) 167).
183. מדובר בשאלה של פרשנות הסכם המשבצת.
184. כאשר ככל שאין התנגשות בין ההגבלות בהסכם המשבצת לבין הקבוע בצוואה, ישנה שאיפה לקיים את הצוואה ובכך להגשים את העיקרון לפיו "מצווה לקיים את דברי המת". (ע"א 8021/03 אלישע נ' אלישע, פ"ד נט(3) 337; ע"מ (ירושלים) 609/10 פלוני נ' פלונית (ניתן ביום 28.6.2010) [פורסם בנבו])

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 ת"ע נצ' 1180/08 א.ד. נ' א.ד. (ניתן ביום 20.2.2011); (ת"ע (י-ם) 4338-01-11
- 2 ב.א. נ' צ.ח. (ניתן ביום 23.11.2011) [פורסם בנבו]; ר' גם תמ"ש (נצרת) 30911-
- 3 11-11 מ.ג. נ' ש.ג. (ניתן ביום 11.12.2011) [פורסם בנבו]; תמ"ש (ק"ג) 25551-
- 4 01-14 פלוני נ' אלמונית (ניתן ביום 15.2.2015) [פורסם בנבו].
- 5 185. על פי סעיף 19 ג(4) רשאי היה המנוח להורות בצוואתו למי תימסרנה זכויות
- 6 השימוש שלו במשק, אך לא לגרוע מזכויות בת זוגו.
- 7 186. לאמור, יש הבחנה בין זכות הורשה לבין זכות מסירת שימוש לצד ג'.
- 8 187. המנוח ציווה למבקשת בצוואתו זכות להתגורר בבית הקטן, זכות זו אינה
- 9 נפגעת מהוראות ההסכם הדו צדדי שכן המבקשת אינה תובעת זכויות במשק
- 10 כהגדרתו בהסכם אלא במבנה מסוים המשמש למגורים בלבד.
- 11 188. ויוזכר המתנגדת והמנוח היו פרודים מאז שנת 2005 המבקשת עברה לגור
- 12 בבית עם המנוח כבר בשנת 2011 כאשר המתנגדות ידעו על כך, ולא נקטו בכל
- 13 פעולה שהיא, כדי לסלקה מהבית עוד בחייו של המנוח.
- 14 189. בע"א 1662/99 חיים נ' חיים, פ"ד נו (6) 295, 348 (2002)). שם מונה אח אחד
- 15 כבן ממשיך והוא התחייב לאפשר גם לאחיו לבנות בנחלה את ביתם ולהמשיך
- 16 יחדיו בעיבוד הנחלה. התחייבות זו ניתנה על אף היותה סותרת את המתחייב
- 17 מ"ההסכם המשולש". בית המשפט העליון, ברוב קולות, פסק כי התחייבותו של
- 18 הבן הממשיך לאמו לשמור על זכויותיו של אחיו, תקפה על אף היותה סותרת
- 19 את ההסכם המשולש. כך כתב כב' הנשיא ברק:
- 20 "לשיטתי, במצב שבו ניתנת התחייבות להעברת זכות תוך הפרת תניה
- 21 המגבילה עבירות, אין מקום לקביעה קטגורית כי ההתחייבות עצמה בטלה.
- 22 אין כל הכרח לשלול תוקף משפטי מהתחייבות שניתנה רק בשל העובדה כי
- 23 היא נעשתה בניגוד לתניה חוזית אחרת. אכן, אדם יכול להתחייב למכור מה
- 24 שאינו שלו, אך לא יהיה בכוחו להוציא התחייבות זו מן הכוח אל הפועל.
- 25 בנסיבות מעין אלה החוזה יהיה תקף לכל דבר ועניין, והצד שכלפיו התחייבו
- 26 להעביר את הזכות יהיה זכאי לסעדים בגין הפרת חוזה (פרט לאכיפה) ...
- 27 המישור החוזי ממשיך להתקיים גם אם עצם כריתת החוזה עומדת בניגוד

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

לאמור בהסכם אחר ... לפיכך במישור היחסים החוזיים שבין הצדדים להסכם
המאוחר יותר (מעביר הזכות והנעבר) יש לראות כעיקרון את ההסכם כתקף....
ייתכנו מצבים שבהם הדין עצמו קובע כי הסכמים המבוצעים על-ידי אדם
אינם תקפים ככאלה (ראו סעיף 5 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות;
סעיף 30 לחוק החוזים (חלק כללי)). אולם בהיעדר טעמים מיוחדים ראוי הוא
להעניק תוקף חוזי למערכת היחסים שבין המעביר לנעבר של הזכות, גם אם
היא עומדת בניגוד לאמור בהסכם בין המעביר לבעל הזכות. העובדה כי זכות
מסוימת אינה ניתנת להעברה אינה צריכה לגרוע מתוקפם של היחסים
החוזיים בין הצדדים להסכם ההעברה של זכות זו".
(ראה גם תמ"ש (פתח תקווה) 58778-07-12 ניתן ביום 24.9.17 (פורסם בנבו)
שם ניתן תוקף להתחייבות חוזית שאושרה בצוואת המנוחה הגם שעמדה
בניגוד לתנאי חוזה החכירה להורשת זכויות).
190. בפסיקה מוכרת ההפרדה בין מערכת היחסים החוזית הפנים משפחתית לבין
מערכת היחסים החיצונית של הצדדים עם הארגונים המיישבים.
191. בעניינו בהסתמך על זכות המגורים "הבלתי הדירה" של המבקשת מכוח
הצוואה להתגורר בבית הקטן שהיא תקפה במערך הזכויות בינה לבין
המתנגדות, וכן לאור סעיף 19 ג (ד) להסכם הדו צדדי, המתיר לכל צד להורות
בצוואתו למי תימסרנה זכויות השימוש שלו במשק, **אני פוסקת כי הצוואה
תקפה ביחס לזכות השימוש שניתנה למבקשת בבית הקטן, וזאת מבלי לגרוע
מזכויותיה של המתנגדת כבעלת מלוא הזכויות בנחלה בכפוף לכל העיקולים
וההערות שהיו רשומים על זכות המנוח בעת ההעברה.**
באשר לחלק בצוואה בו הוריש המנוח לבתו את זכויותיו בנחלה (סעיף 3 א) הרי
שהוא בטל בהיותו מתנגש עם ההגבלות בהסכם הדו צדדי, ולעניין זה אין כל
מחלוקת בין המתנגדת – האם לבת, ואולם אין באמור, כדי לבטל את הוראות
הצוואה העוסקות בזכות השימוש שניתנה למבקשת בבית הקטן, בהיותן
הוראות שאינן קשורות זו לזו לצורך קיום זכותה של המבקשת.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

ז שאלת האיזון בין זכות השימוש של המבקשת בבית הקטן במשק לבין

זכות בר הרשות של המתנגדת במשק כולו אל מול זכויותיהם של הנושים

תוכרע ע"י בית משפט של פשיטת הרגל

192. סעיף 189 לפקודת פשיטת הרגל (נוסח חדש) תש"ס -1980 (להלן: "הפקודה") מורה כי הליכי פשיטת הרגל יימשכו נגד החייב אף לאחר מותו, וינוהלו כאילו החייב היה בחיים:
"נפטר חייב שהוגשה בקשת פשיטת רגל מטעמו או נגדו, יימשכו ההליכים בעניין כאילו היה בחיים, אם לא הורה בית המשפט הוראה אחרת".

193. סעיף 85 לפקודה קובע כי נכסי פושט הרגל יכללו כל נכס השייך לפושט הרגל:
"נכסי פושט רגל יכללו, בכפוף להוראות סעיף 86 –
(1) כל נכס השייך לפושט הרגל, או המוקנה לו, בתחילת פשיטת הרגל, וכל נכס שירכוש, או שיוקנה לו, לפני הפטרו.....

(2) הכוח להפעיל זכות לגבי נכס, או לנקוט הליכים לשם הפעלת הזכות, בדרך שהיה יכול פושט הרגל להפעיל לטובתו בתחילת פשיטת רגלו או לפני הפטרו;"

194. סעיף 19 ג' להסכם המשבצת עוסק בהורשה בלבד ואינו מגביל את זכותם של נושי המנוח להיפרע מנכסיו.

195. זכויות המנוח בנכס הועברו על שם המתנגדת כפוף לכל העיקולים וההערות שהיו רשומים על שם המנוח בעת ההעברה ובכפוף לצוואה תקפה ביחס לזכות השימוש של המבקשת בבית הקטן.

196. סעיף 178 לפקודה דן בסמכות הכללית של בית משפט של פשיטת הרגל כדלקמן:

" (א) בית משפט מחוזי יהא מוסמך, בכפוף להוראות פקודה זו, להחליט בכל שאלה של דין קדימה, ובכל שאלה אחרת, שבמשפט או שבעובדה, המתעוררת בעניין פשיטת רגל שלפניו, או שראה תועלת או צורך להחליט בה למען השלמות בעשיית צדק או בחלוקת הנכסים במקרה הנדון".

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

197. יוצא אפוא כי כל הזכויות של המנוח בחייו הוקנו לקופת פשיטת רגל והם בני מימוש במסגרת הליך הפש"ר, בכפוף לתנאי ההסכם הדו צדדי והצורך להידרש לזכות השימוש של המבקשת בבית הקטן וזכויות המתנגדת כברת רשות.
198. הואיל וקבעתי כי הצוואה תקפה ביחס לצד ג', המבקשת, הרי שזכויותיה אל מול זכויות הנושים, יבחנו ויאוזנו במסגרת תיק פשיטת הרגל.

ח דחיית תביעת המתנגדת לסילוק יד ופסיקת דמי שימוש

199. המתנגדת תובעת כסעד עיקרי את סילוקה של המבקשת מבית המגורים והנחלה.
200. תביעתה הכספית הועמדה על סך כולל של 137,585 ₪, והיא מורכבת מדמי שימוש או שכ"ד ראוי, בסך כולל של 80,565 ₪, החל מכניסתה ה- 1.7.11 ועד 10.5.13 (מועד פטירת המנוח) מחצית משכ"ד המוערך על ידה בסך של 4500 ₪ לחודש והחל מ- 11.5.13 ועד מועד הגשת התביעה ובנוסף נזקים שאינם ממוניים בסך של 57,000 ₪ בגין אילוץ של המבקשת להתגורר יחד עם הבת ונכדיה בבית קטן וצפוף תוך פגיעה בפרטיותה.
201. כך גם נתבקש סעד של חיוב המבקשת בדמי שימוש ראויים מאז הגשת התביעה ועד למועד בו תפנה את בית המגורים.
202. עוד נתבקש פיצול סעדים, לעניין נזק כספי ככל שנגרם למצבו הפיסי של הבית הגדול ותכולתו.
203. באשר לתקופת הזמן הראשונה, בה התגוררה המבקשת עם המנוח בבית הגדול, למתנגדת אין עילה על פי דין לדרוש תשלום דמי שימוש, שכן זו התגוררה עם המנוח בהסכמתו וברשותו, ואף ניהלה עימו משק בית משותף והם התחלקו בהוצאות המחיה.
204. באשר לתקופת הזמן השנייה, לגביית דמי שימוש ממועד פטירתו של המנוח, המבקשת טענה בכתב הגנתה, בהודעת צד ג' ובסיכומיה, כי בקשה לעבור לבית

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

- 1 הקטן על פי הוראות המנוח בצוואתו, אך המתנגדות סרבו לפנות את הבית
- 2 הקטן ולאפשר בכך מעבר המבקשת אליו. לטענתה פינוי הבית הקטן מכל אדם
- 3 וחפץ לצורך מעברה של המבקשת למגורים בו הוא תנאי שאם לא יתקיים לא
- 4 יכולה המבקשת לפנות את הבית הגדול.
- 5 205. טענתה של המבקשת בדבר פנייתה למתנגדות שעלתה בכתבי בי דין מטעמה,
- 6 וסיכול ההחלפה מצידן, לא נסתרה. המתנגדות סרבו מן הטעם כי ראו בה
- 7 פולשת שלא כדין לבית ולנחלה.
- 8 206. זאת ועוד. סעיף 115 לחוק הירושה, מורה כי דירה שהמוריש היה ערב מותו
- 9 בעלה וגר בה, רשאי בן זוגו, שגר בה אותה שעה עם המוריש, להוסיף ולגור בה
- 10 כשוכרי הירושים שבחלקם נפלה הדירה, כאשר דמי השכירות תקופתה ותנאיה
- 11 ייקבעו בהסכם בין הנשאר בדירה לבין אותם הירושים, ובאין הסכם ביניהם
- 12 ע"י בית המשפט.
- 13 207. המבקשת התגוררה עם המנוח ערב מותו בבית הגדול, היא בקשה להחליף עם
- 14 המתנגדות בין הבתים, וסורבה.
- 15 208. לפיכך אני פוסקת כי הואיל ולא התאפשר למבקשת לעבור לבית הקטן, אזיי
- 16 היא לא נדרשת לשלם את ההפרש בדמי השימוש בין שני הבתים.
- 17 209. יצוין כי המנוח היה בהליכי פש"ר טרם פטירתו, ולאחר מכן מונה המנהל
- 18 המיוחד כמנהל עיזבונו. בנסיבות אלה העברת זכויות המנוח בנחלה על שם
- 19 המתנגדת נעשה בכפוף לזכויות נושי המנוח שמיוצגים ע"י המנהל המיוחד.
- 20 210. נכון להיום המתנגדת שותפה עם עזבון המנוח בפש"ר, באמצעות המנהל
- 21 המיוחד, בזכויות בנחלה, ובמצב בו הוריתי על קיום צוואת המנוח, מכוחה
- 22 למבקשת זכות מגורים בבית הקטן, הרי שלא עומדת למתנגדת לבדה כל זכות
- 23 לדרוש סילוק ידה של המבקשת, שעה שהמנהל המיוחד לא הצטרף לדרישתה.
- 24 211. באשר לרכיבי התביעה בגין נזקים שאינם ממוניים וכן שמירת הזכות לתבוע
- 25 נזק כספי ככל שנגרם למצבו הפיסי של הבית הגדול ותכולתו, הרי שאלו נדחים,
- 26 בנסיבות בהן לא הוכחו, ולא ניתן אישור לפיצול סעדים כמו גם לא נתבקש
- 27 תיקון כתב התביעה בחלוף השנים.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

212. לפיכך, אני דוחה את התביעה לסילוק ידה של המבקשת ולחיובה בדמי שימוש.
213. אני מקבלת את ההודעה לצד שלישי במובן זה שעל המתנגדות לפנות את הבית
הקטן מכל אדם וחפץ כתנאי מוקדם לפינוי הבית הגדול ע"י המבקשת.

ט אחרית דבר

214. ההתנגדות לצוואה בעילות על פי חוק הירושה והיותה בגדר צוואה בלתי
חוקית, נדחית.

215. ההתנגדות לצוואה מן הטעם כי המשק הינו חוץ עיזבוני ואינו בר הורשה על פי
הסכם השכירות הדו צדדי, נדחית, בכל הנוגע לזכות השימוש שהוקנתה
למבקשת בצוואה.

216. ההתנגדות לצוואת המנוח, משום שהיה מנוע מלצוות על זכות שימוש
למבקשת בהיותו פושט רגל, נדחית. כפי שצינתי האיזון בין כלל הזכויות יוכרע
ע"י בית משפט של פשיטת רגל.

217. אני מורה על קיום הצוואה בכל הנוגע לזכות השימוש של המבקשת בבית
הקטן במשק, הוראת הצוואה בסעיף 3 א לטובת הבת מבוטלת.

218. אני דוחה את תביעת המתנגדת לסילוק ידה של המבקשת מהמשק ופסיקת
דמי שימוש כנגדה.

219. אני מחייבת את המתנגדות ביחד ולחוד בהוצאות משפט ושכ"ט עו"ד בסך של
15,000 ₪ לטובת המבקשת, אשר ישולמו תוך 60 יום, ולא יישאו הפרשי הצמדה
וריבית כדין עד למלוא פירעונם.

מותר לפרסום ללא פרטים מזהים.

ניתן היום, כ"ז שבט תשע"ט, 02 פברואר 2019, מוצ"ש, בהעדר הצדדים.

בית משפט לענייני משפחה בנצרת

ת"ע 13345-05-14 א' ואח' נ' ג.ע. ואח'
ת"ע 13339-05-14 ג.ע. נ' האפוטרופוס הכללי מחוז חיפה והצפון ואח'
תמ"ש 24059-12-13 א' ואח' ג.ע. ואח'

תיק חיצוני:

רונית גורביץ, שופטת

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

התביעה סגורה